

Svetkovina Duhova

Varoščić, Josip

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Catholic Faculty of Theology / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:120:460392>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Catholic Faculty of Theology](#)

**SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU**

SVETKOVINA DUHOVA

Diplomski rad

Mentor:

izv. prof. dr. sc. Zvonko Pažin

Student:

Josip Varoščić

Đakovo, 2019.

Sadržaj

<i>Sažetak</i>	3
<i>Summary</i>	4
Uvod	5
1. Slavlje svetkovine Duhova	6
1. 1. Biblijska podloga.....	6
1. 2. Analogija sa Židovstvom	6
1. 3. Povijesni pregled	7
1. 4. Značenje i obilježja Duhova.....	9
1. 4. 1. Zajedništvo s Kristom	9
1. 4. 2. Silazak Duha Svetoga.....	10
1. 4. 3. Rođendan Crkve.....	10
1. 4. 4. Poslanje Crkve	11
1. 4. 5. Teofanija i misterij spasenja	11
1. 4. 6. Ispunjenje Božjih obećanja.....	12
1. 4. 7. Liturgijsko slavlje Duhova	13
1. 4. 8. Običaji	14
2. Misne molitve	16
2. 1. Zborna (Collecta).....	17
2. 1. 1. Prethodni misal	18
2. 1. 2. Važeći misal	19
2. 1. 3. Usporedba prethodne i važeće molitve	20
2. 2. Darovna (Super oblata)	21
2. 2. 1. Prethodni misal	21
2. 2. 2. Važeći misal	22
2. 2. 3. Usporedba prethodne i važeće molitve	23
2. 3. Predslovlje (Praefatio)	23

2. 3. 1. Prethodni misal	23
2. 3. 2. Važeći misal	24
2. 3. 3. Usporedba prethodne i važeće molitve	25
2. 4. Popričesna (Post Communionem)	26
2. 4. 1. Prethodni misal	26
2. 4. 2. Važeći misal	26
2. 4. 3. Usporedba prethodne i važeće molitve	27
3. Misna čitanja	28
3. 1. Prvo čitanje: Dj 2, 1-11	28
3. 2. Psalam: Ps 104, 1ab i 24ac. 29bc-30. 31 i 34	30
3. 3. Drugo čitanje: 1 Kor 12, 3b-7. 12-13.....	32
3. 4. Evanđelje: Iv 20, 19-23.....	34
Zaključak.....	38
Literatura	40

Sažetak

Svetkovina Duhova

U ovom radu prikazujemo svetkovinu Duhova koja se slavi pedeset dana poslije Uskrsa. Rad je podijeljen u tri glavna dijela. U prvom dijelu prikazujemo biblijsku podlogu, analogiju sa Židovstvom, povijesni pregled te značenje i obilježja same svetkovine. U drugom dijelu prikazujemo teologiju misnih molitava danje mise svetkovine Duhova. Molitve donosimo na latinskom izvorniku i hrvatskom prijevodu te izdvajamo glavne naglaske, kao što su silazak Duha Svetoga, darovi kojima obasipa Kristove vjernike te povezanost svetkovine Duhova s Uskrsom. U trećem dijelu prikazujemo misna čitanja danje mise te njihov komentar u duhu katoličkog nauka. U čitanjima je naglasak na Duhu Svetom koji je darovan Crkvi i njegova uloga u životu Crkve koju on nadahnjuje i vodi u njezinom poslanju.

Ključne riječi: *Duh Sveti, svetkovina Duhova, darovi Duha Svetoga, misne molitve, misna čitanja*

Summary

Solemnity of Pentecost

In this thesis we present the solemnity of Pentecost which is celebrated fifty days after Easter. The thesis is divided into three main parts. In the first part, we present a biblical background, an analogy with Judaism, a historical review, and the significance and characteristics of the solemnity itself. In the second part, we present the theology of mass prayers for the daily mass of the solemnity of Pentecost. We bring the prayers in Latin original and Croatian translation, and we highlight the main emphases, such as the descent of the Holy Spirit, the gifts he gives to Christ's disciples and the connection of the solemnity of Pentecost with the Easter. In the third part, we present the mass readings for the daily mass and their commentaries in the spirit of Catholic doctrine. The readings emphasize the Holy Spirit which is given to the Church and his role in the life of the Church which he inspires and leads in her mission.

Key words: *Holy Spirit, solemnity of Pentecost, gifts of the Holy Spirit, mass prayers, mass readings*

Uvod

Svetkovina Duhova slavi se pedeseti dan poslije Uskrsa kao svečani završetak i ispunjenje vazmenog vremena. Taj je dan Duh Sveti kojeg je Isus obećao darovan Crkvi te se od tada trajno nastanjuje u svakom njezinom članu dajući svima darove koji su im potrebni kako bi ispunili svoje vjerničko poslanje.

U prvom dijelu rada prikazat ćemo samo slavlje svetkovine Duhova. Najprije ćemo reći nešto o samoj biblijskoj podlozi na kojoj se temelji ova svetkovina, a to je događaj silaska Duha Svetoga koji se opisuje u drugom poglavlju Djela apostolskih. Prikazat ćemo analogiju starozavjetnog Blagdana sedmica i svetkovine Duhova. Kratko ćemo prikazati i povijesni pregled slavlja od samih početaka do danas, a zatim sâmo značenje i obilježja svetkovine Duhova izraženo već u naslovima podpoglavlja: zajedništvo s Kristom, silazak Duha Svetoga, rođendan Crkve, poslanje Crkve, teofanija i misterij spasenja, ispunjenje Božjih obećanja, liturgijsko slavlje Duhova, običaji.

U drugom dijelu prikazat ćemo misne molitve danje mise svetkovine Duhova. Na početku ćemo reći nešto općenito o misnim molitvama, a zatim prikazati svaku od molitava na latinskom izvorniku i hrvatskom prijevodu. Prikazat ćemo stare molitve prije liturgijske reforme Drugog vatikanskog sabora, a zatim i nove molitve nakon liturgijske reforme. Nakon komentara pojedinih molitava donosimo i kratku usporedbu stare i nove molitve kako bi uvidjeli sadržajno obogaćenje novih molitava. U zbornoj molitvi naglasak je na darovima kojima Duh Sveti obasipa Crkvu. U darovnoj molitvi naglasak je na tome da nas Duh Sveti uvodi u otajstvo misne žrtve i istinu onoga što se u njoj događa. Predslovlje doziva u spomen ono što se dogodilo na dan silaska Duha Svetoga te povezanost Duhova s Uskrsom. U popričesnoj molitvi naglasak je na Duhu Svetom koji u nama djeluje ispunjavajući nas Božjom milošću, što se posebno očituje u blagovanju svete pričesti koja nas na poseban način duhovno snaži.

U trećem dijelu prikazat ćemo misna čitanja danje mise te njihov komentar u duhu katoličkog nauka. Prvo čitanje je ulomak iz Djela apostolskih 2, 1-11 u kojem je opisan silazak Duha Svetoga. Otpjevni psalam je ulomak iz Psalma 104 koji hvali i slavi Boga Stvoritelja koji svojim Duhom oživljava sva bića. Drugo čitanje je iz Prve poslanice Korinćanima 12, 3b-7. 12-13 koje govori o različitim darovima i službama koje vjernici primaju od Boga. Evanđeoski je ulomak iz Ivanovog evanđelja 20, 19-23: Isus se ukazuje učenicima, šalje ih u svijet te im daje vlast otpuštanja grijeha.

1. Slavlje svetkovine Duhova

1. 1. Biblijska podloga

Kao biblijsku podlogu za svetkovinu Duhova¹ uzima se izvještaj iz Djela apostolskih, drugo poglavlje od prvog do četrdeset prvog retka. Učenici su bili okupljeni u jednoj kući pedesetog dana poslije Uskrsa. Tada je sišao Duh Sveti popraćen vjetrom i ognjenim jezicima te učinio da njihov navještaj bude razumljiv ljudima različitih jezika. Slušajući Petrovu propovijed mnogi su se obratili, on ih poziva na krštenje te ih se tada krstilo tri tisuće, kako nam izvješće govori. Uskoro su kršćani počeli slaviti pedeseti dan poslije Uskrsa kao spomen na ovaj događaj.²

1. 2. Analogija sa Židovstvom

Svetkovina Duhova, koja se slavi pedeset dana poslije Uskrsa, ima svoju analogiju u Starom zavjetu. Židovi sedam tjedana poslije blagdana Pashe, koji ima analogiju s našim Uskrsom, tj. pedeseti dan slave Blagdan sedmica kao vrijeme žetve i spomendan Saveza na Sinaju. Naime, Židovi su Pashu slavili kroz pedeset dana. Početak je bio blagdan Pashe, ujedno i blagdan Beskvasnih kruhova, koji se poklapao s početkom žetve, a završetak je bio sedam sedmica, tj. sedam tjedana nakon početka žetve, točnije pedeseti dan kad se prinosila žrtva prvina nove žetve.³ Tom blagdanu naravne religije starog Kanaana židovska je religija pridala soteriološki značaj, učinivši ga spomenom na vrijeme Izlaska iz Egipta. Tako je Blagdan sedmica, blagdan zaključka žetve postao i blagdan zaključka izlaska iz Egipta te spomen sklapanja Saveza na Sinaju koji se tada dogodio. Time je zaokruženo vrijeme Pashe koje se slavilo tih pedeset dana – početak je Pasha, izbavljenje po janjetu, a završetak sklapanje Saveza, kojem je izbavljenje bilo usmjereno.⁴ Vidljiva je, dakle, analogija s kršćanstvom. Mi pedeset dana slavimo Kristovo Uskrsnuće, početak je Uskrs, kad nas je Krist, naša Pasha, naše

¹ Ovaj se blagdan u europskim jezicima uglavnom naziva Pedesetnica. Hrvatski izraz *Duhovi* potječe od činjenice da je ovaj blagdan donedavno imao svoju osminu, a ti su se dani nazivali *dani Duha (Svetoga)* ili *Duhovi dani* pri čemu riječ *duhovi* jest posvojni pridjev imenice *duh*. Uskoro je riječ *Duhovi* shvaćena kao nominativ množine imenice *Duh*, što može dovesti do krivog razumijevanja da bi se slavili *duhovi* u množini.

² Usp. K. H. BIERITZ, *Crkvena godina. Svetkovine, blagdani i spomendani u povijesti i danas*, KS, Zagreb, 2010., str. 110.

³ Usp. P. de SURGY, *Duhovi*, u: *Rječnik biblijske teologije*, prir. X. Leon-Dufour, KS, Zagreb, 1993., str. 228.

⁴ Usp. V. ZAGORAC, *Krist posvetitelj vremena*, KS, Zagreb, 1996., str. 137.

janje, izbavio od smrti, a završetak je svetkovina Duhova, izlivanje obećanog Duha Svetoga koji je pravi plod pashalnog otajstva.⁵

1. 3. Povijesni pregled

Pedeseti dan poslije Uskrsa prvi kršćani slavili su svečani završetak uskrsnog vremena koje je bilo oblikovano zahvalnom radošću, učestalim pjevanjem *aleluje* te zabrani posta i klečeće molitve, slaveći tako tih pedeset dana kao jedan blagdan.⁶ U početcima (od sredine 2. st.) Kristov se Vazam slavio kroz pedeset jednakih dana. Međutim, kasnije neki dani dobivaju posebno značenje kao npr. vazmena osmina (zbog mistagoških kateheza), a uz to se počinju neki događaji vezani uz tih pedeset dana, na temelju biblijskih izvještaja, na poseban način osamostaljavati i tako slaviti. To je prvenstvo bilo uskrsnuće, uzašašće i silazak Duha Svetoga. To je bio početak novog stanja koje se zadržalo sve do liturgijske obnove Drugog vatikanskog sabora.⁷ Ovdje ćemo se preciznije pozabaviti događajem silaska Duha Svetoga i razvojem slavlja svetkovine Duhova.

Za početak možemo vidjeti slavlje tog pedesetog dana u Jeruzalemu kako nam to opisuje Egerija (oko 333. godine):

Pedesetoga dana koji je nedjelja – taj je dan veoma naporan za narod – sve se od prvoga pijetla tako obavlja kako je uobičajeno. (...) Kada pak svane jutro, sav puk ide u Veliku crkvu, tj. u crkvu Martyrium. Sve se obavi što se obično čini. Propovijedaju svećenici, zatim biskup. Sve se vrši po zakonu, tj. prinosi se po običaju kako se uvriježilo činiti na Gospodnji dan. Ali sada se u Crkvi Martyrium požuri s otpustom da se obavi prije trećega sata. Čim se pak dade otpust u crkvi Martyrium, cijeli narod, sve do jednoga, s himnima prati biskupa na Sion da budu na Sionu na puni treći sat. Kada se tu dođe čita se iz Djela apostolskih ono mjesto gdje silazi Duh te svi jezici razumiju što se govori. Zatim se bogoslužje odvija svojim redosljedom. Svećenici ondje čitaju upravo ono što se čitalo iz Djela apostolskih jer je samo mjesto na Sionu (...) gdje se nakon Gospodinove muke nekoć skupio narod s apostolima kada se ono zbilo kako gore kazasmo. Poslije toga se bogoslužje obavlja utvrđenim redom. (...) dok se otpušta puk, arhiđakon povisi glas i rekne: 'Danas odmah iza šest svi da smo spremni na Eleoni, u Imbomonu.' Sav se narod zatim vrati u svoju kući da otpočine. Odmah iza ručka uspinje se na Maslinsko brdo, tj. na Eleonu, svatko kako može, ali ipak nijedan kršćanin ne ostane u gradu. Svi pođu. Pošto se,

⁵ Usp. A. ADAM, *Uvod u katoličku liturgiju*, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zadar, 1993., str. 293.

⁶ Usp. A. ADAM, *Slaviti crkvenu godinu. Povijest i značenje nakon liturgijske obnove*, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo, 2003., str. 72.

⁷ Usp. V. ZAGORAC, *Krist posvetitelj vremena...*, str. 138.

*dakle, dođe na Maslinsko brdo, tj. na Eleonu, najprije se ide do Imbomona: na ono mjesto otkuda je Gospodin uzašao na nebo. Tu sjedne biskup i svećenici, ali i sav narod. Ondje se čitaju čitanja, reknu umetnuti himni, kažu i antifone usklađene samome danu i mjestu. I molitve koje se umetnu uvijek su takve izričaja da odgovaraju i danu i mjestu. Također se čita onaj evanđeoski ulomak gdje je riječ o Gospodnjem uzašašću. Još se iz Djela apostolskih čita gdje se govori o Gospodnjemu uzašašću na nebo poslije uskrsnuća.*⁸

Iz navedenog je opisa vidljivo da Egerija naglašava usklađenost s mjestom i danom pojedinih slavlja, iako je mjesto važnije. O trećoj prijepodnevnoj uri slavilo se bogoslužje u spomen na silazak Duha Svetoga, a poslijepodne se išlo u crkvu Uzašašća i tamo se čitalo izvještaj o Isusovu uzašašću. To slavlje uzašašća i silaska Duha Svetoga na isti dan temelji se na izvještaju Dj 1, 7-8 koji čvrsto povezuje Kristovo uzašašće na nebo i silazak Duha Svetoga. Kasnije se slavlje uzašašća pomiče na četrdeseti dan poslije Uskrsa, a silazak Duha Svetoga postaje pravi sadržaj slavlja pedesetog dana.⁹ Iako se već tada na poseban način slavio silazak Duha Svetoga, važno je napomenuti da je tada to još uvijek bilo shvaćeno kao određeni vid slavlja uskrsnog otajstva, tj. kao posvećenje Crkve po Duhu Svetom kao plod Kristove muke, smrti i uskrsnuća.¹⁰

Uskoro se pedeseti dan sve više osamostaljuje kao samostalan blagdan te dolazi do analogije između svetkovine Duhova i svetkovine Uskrsa. Svetkovina Duhova dobiva vlastitu osminu kao i Uskrs, ali preuzima i ljetne kvatre koje su tu bile od ranije; u nekim zemljama dobila je drugi ili čak treći blagdanski dan kao što su to imali Božić i Uskrs te se tad govorilo o blagdanskome krugu Duhova kojim se na određen način uskrsno vrijeme produljilo za tjedan dana te je uskrsno vrijeme završavalo u subotu poslije Duhova.¹¹ Duhovi su dobili i vlastito bdijenje čija starozavjetna čitanja odgovaraju onima vazmenog bdijenja, a tada je također bio drugi termin za krštenje onih koji nisu kršteni u vazmenoj noći.¹²

Liturgijska reforma Drugog vatikanskog sabora, kao plod liturgijsko-povijesnih studija iz kojih postaje razumljiva unutarnja povezanost između uskrsnuća, uzašašća i silaska Duha Svetoga, nastoji ponovno uspostaviti jedinstvo vazmenog vremena. Tako se nedjelje vazmenog vremena više ne zovu nedjelje po Uskrsu nego vazmene nedjelje,

⁸ EGERIJA, *Putopis*, Služba Božja, Makarska, 1999., str. 233.-234.

⁹ Usp. V. ZAGORAC, *Krist posvetitelj vremena...*, str. 139.; K. H. BIERITZ, *Crkvena godina...*, str. 110.

¹⁰ Usp. V. ZAGORAC, *Krist posvetitelj vremena...*, str. 143.

¹¹ Usp. A. ADAM, *Slaviti crkvenu godinu...*, str. 76.

¹² Usp. K. H. BIERITZ, *Crkvena godina...*, str. 111.; V. ZAGORAC, *Krist posvetitelj vremena...*, str. 143.

gdje je Uskrs prva, a Duhovi osma vazmena nedjelja. Nedjelja Dobrog Pastira premještena je s treće na četvrtu vazmenu nedjelju da se ne prekidaju evanđeoska izvješća o Kristovim ukazanjima.¹³ Svagdani od Uzašašća do Duhova dobivaju vlastite obrasce koji podsjećaju na Kristova obećanja o slanju Duha Svetoga te se tako Crkva pripravlja na silazak Duha Svetoga zajedničkom molitvom po uzoru na apostole koji su nakon Kristova uzašašća čekali obećanog Duha Svetoga.¹⁴ Nadalje, ukinuta je duhovska osmina, a misa bdijenja koja je bila drugi termin za krštenje zamijenjena je novom misom bdijenja koja postaje prva misa Duhova te na izbor stavlja četiri starozavjetna čitanja. Njezina zborna molitva naglašava povezanost Uskrsa i Duhova: *Svemogući vječni Bože, ti si htio da slavlje vazmenog otajstva traje pedeset dana i svrši na Duhove...*¹⁵, a predslavlje Duhova nastavlja: *Danas si dovršio vazmeno djelo spasenja; danas si poslao Svetog Duha vjernima, koje si pridružio sudbini svoga Sina... Stoga sav svijet na krugu zemaljskom klikće zanosnom vazmenom radošću...*¹⁶, još snažnije dozivajući u svijest tu povezanost.¹⁷ U mjestima gdje se vjernici u velikom broju skupljaju na misi u ponedjeljak poslije Duhova uzima se misa Duhova ili zavjetna misa o Duhu Svetom.¹⁸ Tako se svetkovina Duhova više ne odvaja od vazmenog vremena već ponovno postaje njegov vrhunac i svečani završetak imajući sada u vidu silazak Duha Svetoga kao ispunjenje Kristovog vazmenog otajstva.

1. 4. Značenje i obilježja Duhova

1. 4. 1. Zajedništvo s Kristom

Krist nakon muke, smrti i uskrsnuća biva uzvišen s desne Očeve te dovršava svoje djelo šaljući Duha Svetoga učenicima. Stoga možemo reći da su Duhovi punina Kristove pashe.¹⁹ Kroz pedeset dana radosnog slavlja, zbog Kristovog uskrsnuća i novog života koji je donio, Crkva se prisjeća Isusovih ukazanja po kojima je vidljivo intenzivno zajedništvo Krista s njegovim učenicima koje se nastavilo i nakon njegovog

¹³ Usp. A. ADAM, *Uvod u katoličku liturgiju...*, str. 294.; V. ZAGORAC, *Krist posvetitelj vremena...*, str. 136.; A. ADAM, *Slaviti crkvenu godinu...*, str. 74.

¹⁴ Usp. V. ZAGORAC, *Krist posvetitelj vremena...*, str. 136.

¹⁵ *Rimski misal, obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora Drugog vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI*, KS, Zagreb, 2014., str. 281.

¹⁶ *Isto*, str. 283.

¹⁷ Usp. A. ADAM, *Slaviti crkvenu godinu...*, str. 76.

¹⁸ Usp. A. ADAM, *Uvod u katoličku liturgiju...*, str. 295.

¹⁹ Usp. P. de SURGY, *Duhovi...*, str. 229.

uskrsnuća. Nedjeljna čitanja ovog vremena donose Isusove oproštajne govore iz kojih je vidljivo da je to zajedništvo s Kristom sada prisutno na novi, drugačiji način. Dolazi vrijeme rastanka, ali ujedno i vrijeme novog oblika zajedništva, jer Isus obećava da će poslati Duha Svetoga koji će biti s njegovim učenicima svih naraštaja i pratiti ih na životnom putu sve do njegovog ponovnog dolaska.²⁰

1. 4. 2. Silazak Duha Svetoga

Kroz pedeset dana vazmenog vremena Crkva se priprema za slavlje silaska Duha Svetoga, događaja koji je u središtu tog pedesetog dana. To nije izoliran događaj, već ispunjenje Kristovog obećanja da nikad neće napustiti svoje učenike. U njemu se očituje na koji će način uskrsli Krist ubuduće biti prisutan među svojim učenicima i kakav će udio oni imati u zajedništvu s njim. Biblijski izvještaj o silasku Duha Svetoga izvanjski opisuje to zajedništvo s Kristom: sila Duha Svetoga zahvaća učenike i oni počinju javno naviještati radosnu vijest evanđelja, što je izraz novog života koji je Isus donio svojim uskrsnućem. *No kada dođe on – Duh Istine – upućivat će vas u svu istinu* (Iv 16, 13), Isusovo je obećanje koje se sada ispunjava, a očituje se i u višejezičnosti koja se opisuje kao dar Duha Svetoga. I upravo silazak Duha Svetoga pokazuje da povijest Isusa iz Nazareta nije završena uzašašćem i slanjem Duha, već se nastavlja u povijesti Božjeg naroda i svakog pojedinog vjernika, koja se ostvaruje u krajnje različitim situacijama, kulturama i jezičnim cjelinama u kojima ljudi žive. Tako vjernici svih naraštaja imaju udjela u zajedništvu s Kristom preko Duha Svetoga kojeg je poslao.²¹

1. 4. 3. Rođendan Crkve

Poznato je da je Crkva nastajala postepeno, no s pravom kažemo da su Duhovi rođendan Crkve, jer je ona toga dana, silaskom Duha Svetoga, zaživjela i započela svoje javno djelovanje. Novo zajedništvo vjernika s Kristom posredovano Duhom Svetim sada se javno očituje pred svima te Crkva kao zajednica poprima socijalni karakter. Krštenje onih tri tisuće o kojem govori biblijski izvještaj o silasku Duha Svetoga nadovezuje se na Kristovo vazmeno otajstvo. Naime, krštenjem vjernici postaju članovi

²⁰ Usp. K. H. BIERITZ, *Crkvena godina...*, str. 111.

²¹ Usp. K. H. BIERITZ, *Crkvena godina...*, str. 111.-112.

Crkve, dobivaju udjela u Duhu koji posreduje zajedništvo s uskrsnim Kristom te se uranjanju u njegovu smrt kako bi zajedno s njime na koncu i uskrsnuli na novi život.²²

1. 4. 4. Poslanje Crkve

Duhovi ostvaruju naviještanja proroka da će razasuti biti sabrani na brdu Sionu i da će se izraelska zajednica sjediniti oko Gospodina. Naime, u Jeruzalemu tada dolazi do duhovnog jedinstva Židova i prozelita iz ostalih naroda, oni se priklanjaju nauku apostola te postaju zajedničari u bratskoj ljubavi oko euharistijskog stola. No, Duh nije rezerviran samo za Židove, već je on dān kako bi radosna vijest evanđelja bila naviještena svim ljudima na svijetu. Čudo da svi okupljeni razumiju govor jezicima naglašava da se prva mesijanska zajednica proširuje na sve narode. Razdor koji se dogodio u Babilonu za vrijeme gradnje kule ovdje nalazi svoju antitezu i kraj. Od sada su svi pozvani biti zajednica Crkve okupljena oko Gospodina. I upravo tada kreće misijsko poslanje Crkve. Petrov je govor prvi čin poslanja koje je Isus dao: *Primit ćete snagu Duha Svetoga koji će sići na vas i bit ćete mi svjedoci u Jeruzalemu, po svoj Judeji i Samariji i sve do kraja zemlje* (Dj 1, 8). Od tada kreće djelovanje Crkve usmjereno prema svim ljudima.²³

1. 4. 5. Teofanija i misterij spasenja

Dolazak Duha Svetoga uz vjetar i oganj kao znakove koji ga prate dolazi kao nastavak starozavjetnih teofanija. Čudo koje se tada događa naglašava smisao tog događaja. Prvo apostoli govore jezicima, veličajući Boga, a zatim ih svi prisutni razumiju. Poznato je da je govor jezicima karizmatički oblik molitve koji se susreće već u prvim kršćanskim zajednicama te je po sebi nerazumljivo. No, u ovom slučaju vidimo da svi prisutni razumiju što apostoli govore iako dolaze iz različitih krajeva i govore različitim jezicima. Iako ne možemo sa sigurnošću reći radi li se zaista o karizmatičkom govoru jezicima ili su apostoli dobili dar govora različitih jezika, iz ovoga je vidljivo

²² Usp. K. H. BIERITZ, *Crkvena godina...*, str. 112.

²³ Usp. P. de SURGY, *Duhovi...*, str. 229.-230.

sveopće poslanje Crkve: radosna vijest evanđelja nije ograničena na jedno područje i jednu skupinu ljudi, već je namijenjena svim ljudima u svim dijelovima svijeta.²⁴

Vidljivi silazak Duha Svetoga popraćen vjetrom i ognjem jest prolazan, ali dar Duha Svetoga Crkvi je konačan. S Duhovima počinje vrijeme Crkve koja od Boga stalno prima Duha Svetoga koji je okuplja u vjeri i ljubavi, posvećuje i daje joj poslanje. Djela apostolska otkrivaju stalnu aktualnost ovog dara, ove karizme u pravom smislu riječi. Duh vodi i ravna Crkvom na njezinom putu kroz ovaj svijet prema nebeskoj domovini. Silazak Duha Svetoga daje obilježje posljednjim vremenima koja započinju Kristovim uzašašćem, a bit će dovršena na posljednji dan kad se Gospodin vrati u slavi.²⁵

1. 4. 6. Ispunjenje Božjih obećanja

Već u Starom zavjetu nalazimo Božje obećanje o darivanju Duha Svetoga: Duh će u posljednja vremena biti dan svima (usp. Ez 36, 27); zatim je Ivan Krstitelj najavio prisutnost Onoga koji će krstiti Duhom Svetim (usp. Mk 1, 8), a uskrsli je Isus potvrdio ta obećanja: *A vi ćete domalo biti kršteni Duhom Svetim* (Dj 1, 5). Stoga možemo reći da je silazak Duha Svetoga koji slavimo na ovu svetkovinu ispunjenje Božjih obećanja.²⁶

No, u ovom događaju možemo vidjeti puno više od samog ispunjenja obećanja, možemo vidjeti ozbiljnost i ljubav koju Bog daruje čovjeku. Na dan uskrsnuća Isus je dahnuo Duha Svetoga učenicima: *Primate Duha Svetoga* (Iv 20, 22). Na dan uzašašća govori im da čekaju Očevo obećanje, kad će biti kršteni Duhom Svetim. Iz ovog je vidljivo da je Duh trajno obećanje koje se uvijek iznova ispunjava. On je uvijek nazočan, a ipak uvijek dolazi; darovan je, a ipak uvijek čeka da ga primimo kako bi se mogao još više darivati. Duh je posljednje Očevo obećanje kojim se on posve slobodno i vjerno obvezuje ljudima na prisutnost i zajedništvo koje je uvijek slobodno i neograničeno: *Vjetar puše gdje hoće; čuješ mu šum, a ne znaš odakle dolazi i kamo ide. Tako je sa svakim koji je rođen od Duha* (Iv 3,8). Duh je najveći dar koji ispunjava i sva Božja obećanja, jer sva obećanja upućuju na njega, a on svim obećanjima daje jedinstvo. Otvorenost i predanje vodstvu Duha Svetoga čine nas dioničarima božanske

²⁴ Usp. P. de SURGY, *Duhovi...*, str. 229.

²⁵ Usp. *Isto*, str. 230.

²⁶ Usp. *Isto*, str. 229.

ljubavi. Duh je snaga koja nas povezuje, mi smo u Bogu i Bog je u nama, a život u Duhu jest ispunjenje Božjih zapovjedi i put koji nas vodi prema nebeskoj domovini kad ćemo u potpunosti biti u zajedništvu s njime.²⁷

1. 4. 7. Liturgijsko slavlje Duhova

Liturgijska reforma Drugog vatikanskog sabora ponovno je stavila naglasak na izvorni karakter svetkovine Duhova kao završetak pedesetodnevnog vazmenog vremena, u kojem su Duhovi osma i posljednja nedjelja nakon koje, već u ponedjeljak, počinje vrijeme kroz godinu. Samo slavlje svetkovine Duhova započinje duhovskim bdijenjem i misom bdijenja večer uoči Duhova. Za prvo čitanje nude se četiri starozavjetna čitanja: Post 11, 1-9 (gradnja babilonske kule), Izl 19, 3-8a. 16-29b (susret s Bogom na Sinaju), Ez 37, 1-14 (oživljavanje suhih kostiju), Jl 3, 1-5 (izlivanje Duha Božjega); drugo čitanje je Rim 8, 22-27 (Duh potpomaže našu nemoć), a evanđelje Iv 7, 37-39 (rijeke žive vode). Danja misa donosi slijedeća čitanja: prvo čitanje je Dj 2, 1-11 (silazak Duha Svetoga), drugo je 1 Kor 12, 3b-7. 12-13 (U jednom Duhu svi smo u jedno tijelo kršteni.), a evanđelje je Iv 20, 19-23 (Kao što mene posla Otac, i ja šaljem vas: Primate Duha Svetoga.). Osim navedenih, za drugo čitanje se u godini B može uzeti Gal 5, 16-25 (Plodovi Duha), a u godini C Rim 8, 8-17 (Svi koje vodi Duh Božji sinovi su Božji.), dok se za evanđelje može uzeti Iv 15, 26-27; 16, 12-15 (Duh istine upućivat će vas u svu istinu.) u godini B te Iv 14, 15-16. 23b-26 (Duh Sveti poučavat će vas u svemu.) u godini C. Otpjevni psalam je Ps 104, 1ab i 24ac. 29bc-30. 31 i 34 (pohvala Bogu stvoritelju), a prije evanđelja je zadržana i stara duhovska posljednica *Dodi Duše presveti* Stjepana Langtona iz Canterburya. Također možemo istaknuti da svetkovina ima i vlastito predslovlje pod naslovom *Dovršenje Uskrsa na Duhove* koje naglašava povezanost Uskrsa i Duhova te jedinstvo vazmenog vremena, što je već iz samog naslova vidljivo. Duhovski je ponedjeljak zadržan u mjestima gdje je zapovijedani blagdan i gdje se narod skuplja u velikom broju te se uzima obrazac mise od Duhova ili od zavjetne mise o Duhu Svetom, a njemački Misal ima i vlastiti obrazac za duhovski ponedjeljak.²⁸

²⁷ Usp. T. KEATING, *Kristovo otajstvo. Liturgija kao duhovno iskustvo*, Tevizija, Zagreb, 2003., str. 124.-127.

²⁸ Usp. K. H. BIERITZ, *Crkvena godina...*, str. 112.-113.

1. 4. 8. Običaji

Povijesnu pozadinu i duhovni sadržaj svetkovine Duhova, kao što smo vidjeli, nije lako predočiti kao kod povijesno-spasenjskih događaja koji se slave za Božić i Uskrs. Vjerojatno zato svetkovina Duhova nije postigla veliku popularnost. Ipak, starije generacije razvile su običaje koji su pratili ovu svetkovinu. Silazak Duha Svetoga znali su konkretno prikazati puštanjem jednog goluba u crkvi, a crkve su znali ukrašavati zelenim brezovim granama ili drvcima. Organizirali su i svečane povorke na konjima i procesije, plesove oko majskog drveta, dijeljenje kruha i običaje s vodom koji su usko vezani s prirodnom godinom.²⁹ Iz vremena kad se izolirano gledalo na ovaj blagdan ostala nam je crvena boja liturgijskom ruha koja je protumačena kao simbolički prikaz ognjenih jezika prilikom silaska Duha Svetoga.³⁰

U našim krajevima poznat je običaj *Ljelje* iz sela Gorjani koji se odvija u proljeće, na blagdan Duhova. *Ljelje* u povorci idu selom i izvode ritual sastavljen od osobitih pjesama i plesa sa sabljama. Glavne uloge imaju djevojke koje su podijeljene na kraljeve, koji nose sablje i muške šešire ukrašene cvijećem, te kraljice, koje na glavama imaju bijele vijence poput mladenki, a momci su prosjaci i svirači. Broj sudionika nije određen, ali je kraljica otprilike dvostruko manje nego kraljeva. Kod obitelji koje posjećuju pjevaju tekstove prikladne za tu obitelj, najčešće djevojci, mladiću ili mladoj nevjesti. Zatim kraljevi izvode ples sa sabljama, a kraljice pjesmom komentiraju plesne figure, a potom slijedi narodni ples uz pratnju glazbenika, kojemu se mogu pridružiti i ukućani. Nakon što ih počaste hranom i pićem povorka odlazi u drugu kuću. Na kraju slijedi zajednička gozba i zabava kod jedne od sudionica.³¹ Ovaj običaj održavao se u Gorjanima od 1898. (od tada se može pratiti iako je postojao i ranije, ali o tom nema pisanih tragova) do 1966. godine, a 2002. godine ponovno je pokrenut te se održava i danas. Iako se održava na Duhove ovaj običaj nema crkvenih obilježja već potječe od staroslavenskih obreda inicijacije i svadbe u kultu boga Peruna.³² Ipak možemo primijetiti da danas *Ljelje* na Duhove sudjeluju na svetoj misi u župnoj crkvi gdje sjede ispred oltara u prvim redovima te predvode misno pjevanje. Nakon svete mise igra se *Kolo* pred crkvom uz pratnju tamburaša, a potom *Ljelje* započinju s

²⁹ Usp. K. H. BIERITZ, *Crkvena godina...*, str. 114.

³⁰ Usp. A. ADAM, *Slaviti crkvenu godinu...*, str. 77.

³¹ Usp. *Godišnji proljetni ophod Kraljice ili Ljelje iz Gorjana*, <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5231> (7.1.2019.)

³² Usp. M. MUŠKIĆ, *Ljelje oživile tradiciju i legende svojih Gorjana*, 2018., <http://www.glas-slavonije.hr/364265/4/Ljelje-ozivile-tradiciju-i-legende-svojih-Gorjana> (7.1.2019.)

povorkom kroz selo i posjet obiteljima koje ih primaju. Ritual koji se pri tom izvodi ponešto je drugačiji od starog koji se izvodio do 1966., no sastavnice su iste: prigodne pjesme, ples sa sabljama, *Kolo*, *bećarac*, narodne pjesme, čašćenje.³³

³³ Usp. *Ophod gorjanskih ljelja*, <https://macevni-plesovi.org/obicaji/ophod-gorjanskih-ljelja/> (7.1.2019.)

2. Misne molitve

Misne molitve izriče predsjedatelj misnog slavlja u ime cijele zajednice. Na njegov poziv *Pomolimo se* narod u tišini izriče Bogu svoje molitve, a predsjedatelj te molitve zaključuje jednom molitvom koju narod poklikom *Amen* čini svojom. Važno je da vjernici jasno čuju sadržaj molitve, jer ona je izrečena u ime svih njih. Zborna molitva zaključuje okupljanje vjernika na euharistijskom slavlju, darovna uvodi u Kristovu euharistijsku žrtvu, a popričesna zaključuje blagovanje te žrtve.³⁴ Molitve su usmjerene Ocu po Sinu u Duhu Svetom, jer je Sin jedini posrednik između Boga i ljudi, što je teološki, tradicionalno i liturgijski najispravnije, no postoje neki izuzetci kad su molitve upućene Kristu.³⁵

Za početak ćemo prikazati tipičnu strukturu rimske molitve koja se sastoji od četiri dijela: *zaziv, anamneza, molbe, doksologija*. *Zaziv* je u početku bio jednostavan: *Bože (Deus)*, a kasnije nastaju složeniji kao što je npr. *Svemogući vječni Bože (Omnipotens sempiterna Deus)*. *Anamneza* je sjećanje, odnosno dio molitve koji govori o djelima koja je Bog učinio za svoj narod. *Molbe* dolaze nakon što smo se prisjetili Božjeg spasenjskog djela koje je učinio za nas te ga sad molimo da to spasenje nastavi i dovede do punine. *Doksologija* je odavanje i priznavanje slave, hvalbeni zaključak molitve koji je obično trinitaran. Najpoznatija je doksologija zaključak euharistijske molitve: *Po Kristu, s Kristom i u Kristu, tebi, Bogu Ocu svemogućem u jedinstvu Duha Svetoga, svaka čast i slava u sve vjeka vjekova*.³⁶

Jedna od osnovnih oznaka rimske molitve je lapidarnost. Rimski je mentalitet bio pravnički tako da se latinskim jezikom može kratko i jezgrovito izražavati te su mnoge latinske molitve sastavljene od više zavisnih rečenica u jednu složenu rečenicu. Takva struktura u našem jeziku nije praktična, jer je teško slijediti misao tako dugih rečenica u kojima je svaka riječ puna značenja, stoga su u našem misalu molitve najčešće prerečene, tek u manjoj mjeri prevedene s latinskog jezika.³⁷

Današnji je misal kod sastavljanja molitava koristio više liturgijskih izvora. Neke je molitve preuzeo iz starog misala, neke je korigirao prema još starijim liturgijskim izvorima ili sastavio od više starih molitava, a u rijetkim su slučajevima uvrštene i posve nove molitve. Kod uvrštavanja i sastavljanja molitava pazilo se na

³⁴ Usp. M. KIRIGIN, *Po Kristu - Amen*, Tkon – Čokovac, 1993., str. 5.

³⁵ Usp. Z. PAŽIN, *Liturgijska sakramentologija. Nacrt predavanja*, Đakovo, 2018., str. 72.

³⁶ Usp. *Isto*, str. 72.-73.

³⁷ Usp. *Isto*, str. 73.

slijedeća načela: *istinitost*, *jednostavnost* i *pastoralna vrijednost*. Najprije se gledala *istinitost*, tj. tražio se najstariji, originalni izvor, a netočnosti i legendarne aluzije o nekim svetcima su uklonjene. Zatim se gledala *jednostavnost*, tj. uklonjeni su nepotrebni dodatci i ponavljanja nastali tijekom vremena u nekim molitvama. Na kraju se gledala *pastoralna vrijednost*, tj. neke zavjetne mise koje prije nisu postojale sada su uključene u misal, npr. za evangelizaciju, za jedinstvo kršćana, za mir, za pravdu.³⁸

Ovdje ćemo prikazati misne molitve danje mise Duhova. Najprije ćemo prikazati stare molitve prije liturgijske reforme Drugog vatikanskog sabora, a zatim i nove molitve nakon liturgijske reforme. Molitve donosimo na latinskom³⁹ i hrvatskom⁴⁰ jeziku, a popratit ćemo ih komentarom te kratkom usporedbom stare i nove molitve.

2. 1. Zborna (Collecta)

Zborna je molitva u počecima Crkve bila zaključna molitva molitve vjernika. Naime, prema Justinovoj *Apologiji* prva molitva koju zajednica upućuje Bogu bila je nakon službe riječi. Nakon čitanja i homilije vjernici bi govorili svoje molitve, zatim je slijedio *Kyrie eleison* te bi potom predsjedatelj sve molitve sabrao u jednu koja se onda nazivala *collecta* – zborna molitva. Tek su kasnije *Kyrie eleison* i zborna molitva premješteni na početak mise.⁴¹ Današnje tumačenje zborne molitve možemo pronaći u Općoj uredbi rimskog misala⁴² koja govori da Svećenik riječima *Pomolimo se* poziva narod na molitvu. Svi zajedno šute kratko vrijeme nalazeći se pred Bogom da bi u sebi mogli izreći svoje molitve. Zatim svećenik moli zbornu molitvu. Prema predaji Crkve zborna se molitva upućuje Bogu Ocu po Kristu u Duhu Svetom, a zaključuje se

³⁸ Usp. Z. PAŽIN, *Liturgijska sakramentologija...*, str. 73.

³⁹ Za stare molitve koristili smo: *Missale Romanum ex decreto sacrosancti Concilii Tridentini restitutum, summorum pontificum cura recognitum*, editio prima iuxta typicam. Romae - Turonibus - Parisiis, 1962.; za nove smo koristili: *Missale Romanum ex decreto sacrosancti ecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum Ioannis Pauli PP. II cura recognitum*, Typis Vaticanis, 2002. Izvori novih molitava mogu se naći u: C. JOHNSON, *The Sources of the Roman Missal. Proprium de tempore. Proprium de sanctis*, (Notitiae 32), Roma, 1996., str. 72.-73.; 170.; Usp. također: Z. PAŽIN, *I frutti della Pasqua nella vita del cristiano*, Roma, 1987.

⁴⁰ Za stare molitve koristili smo: *Misal za sve dane u godini*, prir. J. Radić, Makarska, 1967.; za nove smo koristili: *Rimski misal, obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora Drugog vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI*, KS, Zagreb, 2014.

⁴¹ Usp. Z. PAŽIN, *Liturgijska sakramentologija...*, str. 71.

⁴² *Rimski misal prerađen prema odluci Svetog ekumenskog sabora Drugoga vatikanskog objavljen vlašću pape Pavla VI. preuređen brigom pape Ivana Pavla II. Opća uredba*, Iz trećeg tipskog izdanja, KS, Zagreb, 2004. (= OURM), br. 54.

trojstvenim završetkom ovisno o tome je li upravljena Ocu⁴³, Ocu sa spominjanjem Sina na kraju⁴⁴, ili Sinu⁴⁵. Narod zaključuje molitvu poklikom *Amen* te ju tako čini svojom.

2. 1. 1. Prethodni misal

*Deus, qui hodierna die corda fidelium Sancti Spiritus illustratione docuisti: da nobis, in eodem Spiritu recta sapere; et de eius semper consolatione gaudere. Per Dominum.*⁴⁶

*Bože, koji si današnji dan svjetlošću Duha Svetoga poučio srca vjernih, daj da u tom istom Duhu što je pravo spoznamo i njegovoj se utjehi vazda radujemo. Po Gospodinu.*⁴⁷

U ovoj zornoj molitvi prisjećamo se što se dogodilo na dan kada je Duh Sveti sišao nad učenike. Naglašeno je da je Duh Sveti zapravo poslan i da je njegovom svjetlošću Bog ispunio vjernike. Svjetlost je česta tema u biblijskim tekstovima, a označava Božju objavu, Božju dobrotu, pa i samog Boga koji obasjava čovjeka te ga izvodi iz tmine zla i neznanja.⁴⁸ Bog je, dakle, obasjao čovjekovu nutrinu, Duh Sveti je ispunio srca vjernika i nastanio se u njima kako bi ih uvijek poučavao da hode Božjim stazama. I mi danas molimo da nas taj isti Duh Sveti ispunjava i vodi u našem životu da spoznamo Božje namisli za nas i naše poslanje, te u njemu uvijek nalazimo utjehu u teškim trenucima života.

⁴³ Završava riječima: *Po Gospodinu našem Isusu Kristu, Sinu tvome, koji s tobom živi i kraljuje u jedinstvu Duha Svetoga, Bog, po sve vijekove vjekova.*

⁴⁴ Završava riječima: *Koji s tobom živi i kraljuje u jedinstvu Duha Svetoga, Bog, po sve vijekove vjekova.*

⁴⁵ Završava riječima: *Koji živiš i kraljuješ s Bogom Ocem u jedinstvu Duha Svetoga, Bog, po sve vijekove vjekova.*

⁴⁶ *Missale Romanum ex decreto sacrosancti Concilii Tridentini restitutum, summorum pontificum cura recognitum*, editio prima iuxta typicam. Romae - Turonibus - Parisiis, 1962., str. 239.

⁴⁷ *Misal za sve dane u godini*, prir. J. Radić, Makarska, 1967., str. 331.

⁴⁸ Usp. A. FEUILLET, P. GRÉLOT, *Svjetlost i tmina*, u: *Rječnik biblijske teologije...*, str. 1334.-1335.

2. 1. 2. Važeći misal

*Deus, qui sacramento festivitatis hodiernae universam Ecclesiam tuam in omni gente et natione sanctificas, in totam mundi latitudinem Spiritus Sancti dona defunde, et, quod inter ipsa evangelicae praedictionis exordia operata est divina dignatio, nunc quoque per credentium corda perfunde. Per Dominum.*⁴⁹

Izvor:

*Deus, qui sacramentum festivitatis hodiernae universam Ecclesiam tuam in omni gente et natione sanctificas, in totam mundi latitudinem spiritus tui sancti dona defunde, ut quod inter ipsa evangelicae praedictionis exordia operata est divina dignatio, nunc quoque per credentium corda defunde: per. (GeV, br. 638.).*⁵⁰

*Bože, ti otajstvom današnje svetkovine posvećuješ u svakom plemenu i narodu cijelu Crkvu. Izlij na sav svijet darove svoga Duha: što si svojom dobrotom učinio na počecima Crkve to i danas izvrši u srcu svojih vjernika. Po Gospodinu.*⁵¹

Ova nas zborna molitva na samom početku podsjeća da je događaj koji se dogodio pedeseti dan poslije Duhova jedno veliko otajstvo. Pogledamo li značenje riječi otajstvo vidjet ćemo da je to istina koja u svojoj punini izmiče ljudskom shvaćanju i ostaje tajna. Otajstvo je Božje spasenjsko djelovanje koje mi ne možemo razumom pojmiti, ali možemo uz njega prionuti, osjećati Božju otajstvenu prisutnost te živjeti prožeti tim otajstvom. Iako je u sebi ljudskom razumu neshvatljivo, otajstvo teži širenju i ostvarenju među svim ljudima, jer je Božje spasenje usmjereno svim ljudima, a zajednica vjernika, Crkva, dužna je to otajstvo čuvati, širiti i svojim životom naviještati.⁵² Nadalje, vidimo da tim otajstvom Bog posvećuje cijelu Crkvu. Posvećenje je čin koji neku stvar ili osobu odvaja od profanog i približava, spaja s božanskim,

⁴⁹ *Missale Romanum ex decreto sacrosancti ecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum Ioannis Pauli PP. II cura recognitum*, Typis Vaticanis, 2002., str. 445.

⁵⁰ L. C. MOHLBERG (prir.), *Liber sacramentorum Romanae Ecclesiae ordinis anni circuli (Sacramentarium Gelasianum)*, Casa editrice Herder - Roma, 1981. (= GeV), br. 638.

⁵¹ *Rimski misal, obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora Drugog vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI*, KS, Zagreb, 2014., str. 282.

⁵² Usp. R. GERARDI, *Otajstvo*, u: Enciklopedijski teološki rječnik, prir. A. Starić, KS, Zagreb, 2009., str. 799.-801.

svetim.⁵³ U ovom slučaju Bog čini taj zahvat kojim vjernike približava sebi, čini ih svetima, posvećuje Duhom Svetim te oni sad pripadaju njemu, oni su u ovome svijetu vidljivi znak Božje prisutnosti. Važno je naglasiti da po ovoj svetkovini Bog posvećuje sve narode, što je istaknuto u ovoj zbornoj molitvi.

U daljnjem tekstu molitve vidimo da se Crkva prisjeća onoga što je Bogu učinio u njenim početcima kada je poslao Duha Svetoga te moli da to i sada učini u srcima vjernika. Ovo sada ne označava samo danas nego i uvijek iznova. To je trajno sada kojim Bog posvećuje svakog vjernika u svakom mjestu i vremenu te ga čini svojim blagovjesnikom. Želja da to čini u srcima vjernika pokazuje želju za stvarnim posvećenjem čovjeka u njegovoj biti, jer znamo da srce u prenesenom smislu označava bit čovjeka, središte duhovnog, misaonog, čuvstvenog, voljnog djelovanja.⁵⁴ Konkretna molba koja je Bogu upućena jest da darove Duha, koje je u početcima Crkve izlio na svoje učenike, nastavi darivati svojim vjericima. No, možemo se zapitati: koji bi to bili darovi za koje molimo, sedam darova Duha Svetoga ili posebne karizme koje primaju određene osobe, ili je u pitanju nešto drugo? Ponajprije možemo reći da je to ispunjenost Duhom Svetim kao plod otvorenosti srca za suradnju s Božjim spasenjskim planom. A iz te povezanosti s Bogom vjernici bivaju obdareni i sa svim darovima koji su im potrebni za naviještanje i životno svjedočenje radosne vijesti. Iako su različite karizme i dane su svakom ponaosob, one su uvijek u službi cijele zajednice i njezinog duhovnog razvoja. Duha Svetoga vjernici primaju na krštenju i od tada im on daje milosne darove ovisno o njihovoj otvorenosti prema Bogu i potrebama koje samo Bog zna. Važno je imati ljubavi prema Bogu i bližnjima, jer ljubav povezuje sve darove te ih čini mogućima i djelotvornima za spasenje koje je Bog naumio podariti ljudima.⁵⁵

2. 1. 3. Usporedba prethodne i važeće molitve

Gledajući staru i novu molitvu možemo uočiti da se u obje provlači misao o Duhu Svetom koji je u početcima Crkve svojim silaskom posvetio vjernike, ušavši u njihova srca i ispunivši njihovu nutrinu, te molba da i nas danas jednako tako ispuni. U staroj je molitvi izrečeno da je Duh Sveti poučio srca vjernih te molimo da i mi primimo pouku tog istog Duha kako bi spoznali istinu i vazda imali utjehu u njemu. U novoj je molitvi ovaj izričaj obogaćen te se naglašava da su posvećeni vjernici članovi Crkve

⁵³ Usp. A. PIGNA, *Posvećenje*, u: Enciklopedijski teološki rječnik..., str. 886.

⁵⁴ Usp. G. BOVE, *Srce*, u: Enciklopedijski teološki rječnik..., str. 1093.

⁵⁵ Usp. A. TOMKIEL, *Darovi Duha*, u: Enciklopedijski teološki rječnik..., str. 167.

koji dolaze iz svih plemena i naroda, tj. ljudi cijeloga svijeta koji su povjerovali u Boga, a molba za nas danas je da Duh Sveti izlije na sav svijet svoje darove te se u srcu vjernika dogodi ono isto što se dogodilo kada je u počecima Crkve sišao na Isusove učenike.

2. 2. Darovna (Super oblata)

Darovna molitva moli se nad prinesenim darovima te uvodi u euharistijsku molitvu. Kad se prinesni darovi polože na oltar i kad završe popratni obredi, svećenik poziva narod na zajedničku molitvu koju on moli u ime cijele zajednice, a narod se poklikom *Amen* pridružuje molitvi i čini ju svojom (Usp. OURM, br. 77.). Smisao je darovne molitve da vjernici prinosom darova prinesu i sami sebe u želji da vrše volju Božju po uzoru na Krista koji se prinio kao dragocjena žrtva.⁵⁶

2. 2. 1. Prethodni misal

*Munera, quaesumus, Domine, oblata sanctifica: et corda nostra Sancti Spiritus illustratione emunda. Per Dominum.*⁵⁷

*Posveti, molimo, Gospodine, prinesene darove a naša srca očisti svjetlošću Duha Svetoga. Po Gospodinu.*⁵⁸

U ovoj darovnoj molitvi Gospodina molimo da posveti darove kruha i vina koje prinosimo na oltar, ali i nas same, što je izraženo željom da nam srca očisti svjetlošću Duha Svetoga. Vidimo da je ovdje naglasak na čišćenju, tj. čistoći koja je poznata u mnogim religijama kao uvjet za pristup svetim stvarima, ali i kao ćudoredna krjepost što je suprotna bludnosti.⁵⁹ Bog jedini može dati tu čistoću stoga ga ovdje molimo da nam očisti srca od svih grijeha naših kako bi dostojno pristupili euharistijskoj žrtvi koja slijedi. Jasno je da nas Bog u sakramentu pomirenja čisti od grijeha te da je to jedini način da nas očisti od teških grijeha, no pokajničkim činom na početku mise te samim blagovanjem svete pričesti čisti nas od lakih grijeha u koje upadamo. Možemo, dakle,

⁵⁶ Usp. Z. PAŽIN, *Liturgijska sakramentologija...*, str. 82.

⁵⁷ *Missale Romanum ex decreto sacrosancti Concilii Tridentini...*, str. 240.

⁵⁸ *Misal za sve dane u godini...*, str. 333.

⁵⁹ Usp. L. SZABO, *Čist*, u: *Rječnik biblijske teologije...*, str. 144.

reći da je ova molitva upućena Bogu da nas potpuno očisti kako bi stupili u neposredni odnos sa svetim, sa samim Bogom koji nam se daje pod prilikama kruha i vina.

2. 2. 2. Važeći misal

*Praesta, quaesumus, Domine, ut, secundum promissionem Filii tui, Spiritus Sanctus huius nobis sacrificii copiosius revelet arcanum, et omnem propitius reseret veritatem. Per Christum.*⁶⁰

Izvor:

*Praesta domine quaesumus. ut secundum promissionem filii tui domini nostri iesu christi. spiritus sanctus et huius nobis sacrificii copiosius revelat arcanum. et omnem propitius reseret veritatem. per eundem in unitate. (Ber, br. 772.).*⁶¹

*Ispuni, Gospodine, obećanje svoga Sina: nek nas Duh Sveti uvede u otajstvo ove žrtve i otvori nam svu istinu. Po Kristu.*⁶²

Na početku molitve vidimo molbu Bogu da ispuni obećanje. Sama riječ obećanje jedna je od ključnih riječi jezika ljubavi. Obećati znači i najaviti obećano i biti siguran u budućnost i u ispunjenje obećanog, a kod onoga kojem je obećano budi vjeru i prijanjanje uz to obećanje. Obećati za Boga znači već dati, ali prvenstveno dati vjeru koja će moći čekati ispunjenje tog obećanja.⁶³ Isus je obećao poslati Duha Svetoga koji će nas upućivati u svu istinu (Usp. Iv 16, 13), stoga u nastavku molitve vidimo želju da se ispuni to obećanje te nam Duh Sveti otvori svu istinu i uvede nas u otajstvo misne žrtve. Istina u teološkom smislu podrazumijeva Božju objavu koja je dosegla vrhunac u Isusu Kristu i koja se nama otkriva, sve je više spoznajemo, a puninu ćemo spoznati na koncu vremena kad budemo gledali Boga licem u lice.⁶⁴ Duh Sveti uvodi nas u otajstvo misne žrtve, u istinu onoga što se događa kada prinosimo tu žrtvu. Misna žrtva nije ni simbol onoga što se dogodilo na posljednjoj večeri niti ponavljanje Kristove žrtve

⁶⁰ *Missale Romanum ex decreto sacrosancti ecumenici Concilii Vaticani II...*, str. 445.

⁶¹ A. PAREDI (ed.), *Sacramentarium Bergomense. Manoscritto del secolo IX dela biblioteca di S. Alessandro in Colonna in Bergamo*, in: *Monumenta Bergomensia* 6, Bergamo, 1962. (= Ber), br. 772.

⁶² *Rimski misal...*, str. 283.

⁶³ Usp. M. L. RAMLOT, J. GUILLET, *Obećanja*, u: *Rječnik biblijske teologije...*, str. 713.

⁶⁴ Usp. R. FISICHELLA, *Istina*, u: *Enciklopedijski teološki rječnik...*, str. 428.-429.

iznova. Ona je posadašnjenje onoga što se dogodilo.⁶⁵ Kruh i vino postaju pravo tijelo i prava krv Isusa Krista, a tu istinu možemo razumjeti samo po Duhu Svetom koji nas ispunjava te nam daje da u duhu vjere razumijemo to otajstvo.

2. 2. 3. Usporedba prethodne i važeće molitve

U obje molitve molimo za posvetu prinesenih darova i nas samih kako bi dostojno pristupili svetoj pričesti. U staroj je molitvi to izraženo molbom da nas Duh Sveti očisti od grijeha i tako pripravi za svetu pričest, dok je u novoj molitvi ova molba obogaćena željom da nas Duh Sveti uvede u dubinu euharistijskog otajstva, kako bi ga istinski razumjeli i vjerom prihvatili.

2. 3. Predslovlje (Praefatio)

Predslovlje je dio euharistijske molitve⁶⁶ u kojem do izražaja dolazi davanje hvale Bogu. Njime svećenik u ime cijele zajednice slavi Boga Oca, daje mu hvalu za čitavo djelo spasenja, ili u određene dane, kao što je ovdje slučaj, za neki posebni vid spasenja (Usp. OURM, br. 79.). Predslovlje je slično židovskoj molitvi hvale te uvijek ima anamnetske oznake, tj. spominjanje Božjih djela koja je učinio za naše spasenje i zbog kojih ga sad slavimo i dajemo mu hvalu.⁶⁷

2. 3. 1. Prethodni misal

*Vere dignum (...) per Christum Dominum nostrum. Qui, ascendens super omnes caelos, sedensque ad dexteram tuam, promissum Spiritum Sanctum hodiernae die in filios adoptionis effudit. Quapropter profusis gaudiis, totus in orbe terrarum mundus exultat. Sed et supernae Virtutes atque angelicae potestates hymnum gloriae tuae concinunt, sine fine dicentes: Sanctus.*⁶⁸

⁶⁵ Usp. K. RAHNER, H. VORGRIMLER, *Teološki rječnik*, Forum bogoslova Đakovo, Đakovo, 1992., str. 311.

⁶⁶ Euharistijska molitva, molitva zahvale i posvećenja, središnji je dio i vrhunac čitavog misnog slavlja, a radi se o bloku molitava i obreda. Počinje predslovljem, a završava velikom doksologijom prije *Očenaša*. Smisao molitve je da se cijela zajednica ujedini s Kristom u ispovijedanju Božjih čudesnih djela i u prinošenju žrtve. Molitvu iznosi svećenik u ime cijele zajednice, a zajednica ju treba s poštovanjem i u tišini pozorno slušati., vidi u: OURM, br. 78.-79.

⁶⁷ Usp. Z. PAŽIN, *Liturgijska sakramentologija...*, str. 89.

⁶⁸ *Missale Romanum ex decreto sacrosancti Concilii Tridentini...*, str. 336.

Uistinu (...) po Kristu Gospodinu našem. On uziđe nad sva nebesa, sjede uz tvoju desnu, te obećanog Duha Svetoga na današnji dan izli na posinjenu djecu. Stoga sav svijet na krugu zemaljskom kliče zanosnom radošću, a i višnje sile i s njima anđeoske vlasti zajedno pjevaju pjesmu tvoje slave govoreći bez prestanaka: Svet.⁶⁹

U ovom predslavlju naglašeno je da je Krist uzašao na nebesa, sjeo s desne Ocu te ispunio svoje obećanje poslavši Duha Svetoga. O samom značenju obećanja rekli smo u komentaru prethodne molitve, a ovdje se prisjećamo da je Isusovo obećanje da će poslati Duha Svetoga ispunjeno nakon pedeset dana molitve i iščekivanja te je Duh sveti izliven na svu posinjenu djecu Božju, tj. na vjernike koju su prihvatili Boga kao svog Oca. Stoga i mi sada Boga hvalimo i slavimo zbog ovog događaja spasenja koji je zahvatio i nas danas i vjernike svih naraštaja.

2. 3. 2. Važeći misal

*Vere dignum (...) omnipotens aeterne Deus. Tu enim, sacramentum paschale consummans, quibus, per Unigeniti tui consortium, filios adoptionis esse tribuisti, hodie Spiritum Sanctum es largitus; qui, principio nascentis Ecclesiae, et cunctis gentibus scientiam indidit deitatis, et linguarum diversitatem in unius fidei confessione sociavit. Quapropter...*⁷⁰

Izvori:

(1) *Vere dignum: qui sacramentum paschale consummans, quibus, per unigeniti tui consortium filius adoptionis esse tribuisti, per sanctum spiritum largiris dona gracionum...* (GeV, br. 634.).

(2) *Vere dignum: quia hodie sancti spiritus celebramus adventum. Qui principiis nascentis aeclesiae cunctis gentibus inbuendis et deitatis scientiam indedit et loquellam, in diversitate donorum...* (GeV 641.).

⁶⁹ Misal za sve dane u godini..., str. 263.

⁷⁰ Missale Romanum ex decreto sacrosancti ecumenici Concilii Vaticani II..., str. 447.

(3) Qui promissum spiritum paraclytum super discipulos misit, qui principio nascentis ecclesiae cunctis gentibus inbuendis, et deitatis scientiam inderet, et linguarum diversitatem in unius fidei confessione sotiaret... (GrA, br. 1615.).⁷¹

Uistinu (...) svemogući vječni Bože. Danas si dovršio vazmeno djelo spasenja; danas si poslao Svetog Duha vjernima, koje si pridružio sudbini svoga Sina. Danas se Crkva predstavila svijetu, kad si svim narodima dao poznavanje Boga, da te u istoj vjeri slave svi jezici na zemlji. Stoga...⁷²

Na samom početku ove molitve možemo uočiti snažnu povezanost Uskrsa i Duhova. Na taj dan je dovršeno vazmeno djelo spasenja, Krist je nakon smrti i uskrsnuća ispunio svoje obećanje i poslao Duha Svetoga koji će ostati zauvijek s njegovim učenicima svih naraštaja. Vjernici su pridruženi sudbini Isusa Krista što bi značilo da će, kao i on, umrijeti, ali i uskrsnuti na život. Nadalje, na taj dan Crkva počinje javno djelovati, Duh Sveti daje učenicima snagu da počnu javno naviještati radosnu vijest spasenja. Mnogi koji su se tada skupili u Jeruzalemu iz različitih krajeva i naroda dobivaju priliku upoznati Boga, obratiti se i dalje širiti radosnu vijest spasenja svim narodima, kako bi se Crkva širila po cijelom svijetu i kako bi svi upoznali i zajedno slavili Boga. Ovo je veoma važan događaj za naše spasenje i stoga se u ovoj molitvi toga snažno prisjećamo te Boga zbog toga hvalimo i slavimo.

2. 3. 3. Usporedba prethodne i važeće molitve

U oba predslavlja uočljivo je spominjanje onoga što se dogodilo na dan silaska Duha Svetoga, no u novoj je molitvi to kudikamo sadržajnije izraženo. Dok je u staroj molitvi rečeno samo da je Isus, nakon što je uzašao na nebesa i sjeo s desne Očeve, ispunio obećanje i poslao Duha Svetoga vjernima, u novoj je molitvi naglašeno da je silaskom Duha Svetoga dovršeno vazmeno djelo spasenja te je Crkva započela javno djelovati i tako je svim ljudima dana mogućnost da upoznaju Boga i povjeruju mu.

⁷¹ DESHUSSES, J. (ed.), *Le Sacramentaire Gregorien. Ses Principales formes d'apres les plus anciens manuscrits. Edition comparative, 1 (Supplementum)*, Fribourg, 1971 (= GrA), br. 1615.

⁷² *Rimski misal...*, str. 283.

2. 4. Popričesna (Post Communionem)

Popričesna molitva zaključuje obred pričesti moleći za plodove slavljenog otajstva i njihovo djelovanje u životu vjernika. Moli ju svećenik u ime cijele zajednice, a narod ju poklikom *Amen* potvrđuje (Usp. OURM, br. 89.).

2. 4. 1. Prethodni misal

*Sancti Spiritus, Domine, corda nostra mundet infusio: et sui roris intima aspersione foecundet. Per Dominum.*⁷³

*Srca naša, Gospodine, očistio dolazak Duha Svetoga i oplodio ih svojom nutarnjom rosom. Po Gospodinu.*⁷⁴

U ovoj popričesnoj molitvi još jednom molimo Boga da nam očisti srca od svih grijeha te nas Duh Sveti ispuni i nastani se u nama darujući nam svoje darove, kako bi svojim životom donosili plodove za život nas samih i ljudi oko nas. Molitva naglašava potrebu čišćenja od grijeha.

2. 4. 2. Važeći misal

*Deus, qui Ecclesiae tuae caelestia dona largiris, custodi gratiam quam dedisti, ut Spiritus Sancti vigeat semper munus infusum, et ad aeternae redemptionis augmentum spiritalis esca proficiat. Per Christum.*⁷⁵

Izvori:

*(1) Deus qui caelestia famulis tuis dona largiris custodi in nobis gratiam quam dedisti. Vigeat in sensibus nostris munus infusum mentesque nostras cum corporis sospitate spiritalis esca proficiat. (LMS, br. 793).*⁷⁶

⁷³ *Missale Romanum ex decreto sacrosancti Concilii Tridentini...*, str. 240.

⁷⁴ *Misal za sve dane u godini...*, str. 333.

⁷⁵ *Missale Romanum ex decreto sacrosancti ecumenici Concilii Vaticani II...*, str. 448.

⁷⁶ D. M. FEROTIN (prir.), *Le Liber Mosarabicus Sacramentorum et les manuscrits Mozarabes. Monumenta Ecclesiae Liturgicae* 10, Paris, 1912., (= LMS), br. 793.

(2) Aeclesia tua domine caelestia gratia repleatur et crescat, adque ab omnibus vitiis expiata percipiat sempiternae redemptionis augmentum; ut... (Ve, br. 491.).⁷⁷

Bože, ti svojoj Crkvi dijeliš dare nebeske; čuvaj u nama milost koju si dao, da dar Duha Svetoga vazda u nama djeluje, a duhovna hrana unaprijedi djelo vječnog otkupljenja. Po Kristu.⁷⁸

U ovoj popričesnoj molitvi odmah na početku je vidljivo da nam Bog svakodnevno dijeli svoje darove, a mi ga molimo da nam pomogne da ti darovi budu plodni u našem životu, jer su nam dani kako bi bili na korist nama i drugima oko nas na ovozemaljskom putu prema nebeskoj domovini. Sveta pričest je naša duhovna hrana koja nas na poseban način ispunjava Božjom milošću i darovima na putu spasenja. Božje djelo otkupljenja koje je doseglo vrhunac u Isusovoj smrti na križu nudi nam oprostjenje grijeha, opravdanje i konačno spasenje, naravno, ako ga prihvatimo. Stoga u ovoj molitvi molimo da nas Božja milost nikad ne napušta, da nas Duh Sveti vazda vodi, a sveta pričest vazda krijepi kako bi Božje djelo otkupljenja bilo za nas plodonosno te u konačnici postignemo spasenje koje nam je pripravio.

2. 4. 3. Usporedba prethodne i važeće molitve

U staroj molitvi izrečena je samo molba da nas dolazak Duha Svetoga očisti od grijeha i ispuni naša srca. Nova je molitva vidljivo obogaćena te se, uz molbu da Božja milost ostane uz nas i dar Duha Svetoga uvijek djeluje u nama, ovdje moli i za posebnu milost koju primamo u svetoj pričesti koja je naša duhovna hrana na putu spasenja.

⁷⁷ L. C. MOHLBERG, (prir.), *Sacramentarium Veronense*, Herder editrice e libreria - Roma, 1978. (= Ve), br. 491.

⁷⁸ *Rimski misal...*, str. 284.

3. Misna čitanja

3. 1. Prvo čitanje: Dj 2, 1-11

Kad je napokon došao dan Pedesetnice, svi su bili zajedno na istome mjestu. I eto iznenada šuma s neba, kao kad se dignu silan vjetar. Ispuni svu kuću u kojoj su bili. I pokažu im se kao neki ognjeni razdijeljeni jezici te siđe po jedan na svakoga od njih. Svi se napuniše Duha Svetoga i počеше govoriti drugim jezicima, kako im već Duh davaše zboriti.

A u Jeruzalemu su boravili Židovi, ljudi pobožni iz svakog naroda pod nebom. Pa kad nastu ona huka, strča se mnoštvo i smete jer ih je svatko čuo govoriti svojim jezikom. Svi su bili izvan sebe i divili se govoreći: 'Gle! Nisu li svi ovi što govore Galilejci? Pa kako to da ih svatko od nas čuje na svojem materinskom jeziku? Parti, Međani, Elamljani, žitelji Mezopotamije, Judeje i Kapadocije, Ponta i Azije, Frigije i Pamfilije, Egipta i krajeva libijskih oko Cirene, pridošlice Rimljani, Židovi i sljedbenici, Krećani i Arapi – svi ih mi čujemo gdje našim jezicima razglasuju veličanstvena djela Božja.'

Glagol *došao* i imenica *dan* u jednini označavaju vrijeme za izvršenje Božjeg nauma i završetak razdoblja čekanja, dolazak iščekivanog dana kojeg su predskazali proroci i kojeg je Isus obećao. Sada je nastupio spasenjski događaj od kojeg se počinje razdvajati pravi Izrael od nevjernog židovstva kako bi nastala Crkva. Svi, najvjerojatnije apostoli, jer se oni spominju u zadnjem retku prethodnog poglavlja, a i kasnije kao govornici, bili su okupljeni *na istome mjestu*, vjerojatno u nekoj privatnoj kući u blizini mjesta gdje se okupljao narod prilikom slavlja *Pedesetnice*.⁷⁹

Iznenadni dolazak Duha Svetog popraćen je vjetrom i ognjenim jezicima. Vjetar je jedan od simbola Duha Svetoga, koji nam govori da je Duh Sveti nevidljiv, a moćan, kreće se kako hoće i čovjek njime ne može ovladati, već ga samo može u molitvi čekati kao što su to apostoli činili, a kad dođe on ispunjava pojedince i daje im da svjedoče božansku stvarnost.⁸⁰ Jezici se sigurno odnose na sam govor, najvjerojatnije na čudesan

⁷⁹ Usp. A. L. ASH, R. OSTER, *Djela apostolska. Uvod i komentar*, LOGOS d.o.o., Daruvar, 1997., str. 41.; D. J. HARRINGTON, B. V. VIVIANO, R. J. KARRIS, R. J. DILLON, Ph. PERKINS, *Komentar Evandolja i Djela apostolskih*, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo, 1997., str. 411.

⁸⁰ Usp. K. KLIESCH, *Djela apostolska*, KS, Zagreb, 1993., str. 36.

dar govorenja drugim jezicima koji su apostoli tada primili. Oganj je simbol Božje prisutnosti što vidimo u Knjizi Izlaska: *Jahve je išao pred njima (...) noću u stupu od ognja da im svijetli* (Izl 13, 21). Stoga ovdje možemo reći da oganj označava Duha Svetog kao izvor dara jezika, ali može opisivati i gorljivo, oduševljeno propovijedanje koje je potom nastupilo, jer je upravo oduševljenje stanje Duhom ispunjenog čovjeka, a svjedočenje neizbježna posljedica.⁸¹

Vežano za apostolski govor drugim jezicima postoje dva tumačenja: da je to bio ekstatičan govor u jezicima koji su svi razumjeli i da je to bio govor drugim stranim jezicima. Iako ne možemo sa sigurnošću utvrditi koje je od ova dva tumačenja ispravno, možemo reći da je najvjerojatnije drugo, jer bi prvo uključivalo i dar slušanja koje bi Duh dao slušateljima, a to nije nigdje u tekstu izričito navedeno, već da je Duh Sveti ispunio apostole. Štoviše, riječ jezik, *dialektos* koja se rabi u 6. i 8. retku označava jezik određenog naroda ili određenog kraja. No, samo čudo nije toliko važno koliko njegova svrha i sadržaj. Sadržaj govora jasno je označen, a to su *veličanstvena djela Božja*. No postavlja se pitanje svrhe ovog čuda, zašto su govorili različitim stranim jezicima kad su svi Židovi u Rimskom Carstvu govorili ili aramejskim ili grčkim jezikom, pa bi i tako razumjeli sadržaj poruke. Možemo reći da je čudo trebalo privući pozornost naroda i potvrditi ispunjenost apostola Duhom Svetim, jer oni nisu bili učeni ljudi, jezik im je bio lako raspoznatljiv i sami od sebe nisu mogli govoriti stranim jezicima koje bi svi prisutni razumjeli, a time se potvrđuje i istinitost samog sadržaja naviještanja.⁸²

Narod koji je bio okupljen bili su hodočasnici koji su došli u Jeruzalem na *Pedesetnicu*, Židovi koji su živjeli u različitim zemljama koje se nabrajaju. Glagol *boravili* prema nekim mišljenjima označava da su to bili stanovnici Jeruzalema, no izglednije je da označava samo privremeni boravak, jer su neki mogli biti u gradu još od *Pashe* ili tek koji dan o slavljenju *Pedesetnice*. Zemlje i gradovi koji se spominju u izvještaju nalaze se istočno, zapadno, sjeverno i južno od Palestine, što upućuje na to da su hodočasnici dolazili sa svih strana. Židovi iz Grčke se ne spominju, jer oni nisu govorili stranim jezikom, ali zasigurno su i oni bili prisutni, kao i mnogi iz drugih krajeva koji se ne spominju. U ovom nabranjanju iz konteksta iskače Judeja, jer ona nije bila strana zemlja i u njoj se nije govorilo stranim jezikom, a osim toga u grčkom tekstu

⁸¹ Usp. W. MACDONALD, *Komentar Novoga zavjeta. Djela – Filipljanima*, Euro Liber, Zagreb, 1999., str. 15.

⁸² Usp. A. L. ASH, R. OSTER, *Djela apostolska...*, str. 43.; D. J. HARRINGTON, B. V. VIVIANO, R. J. KARRIS, R. J. DILLON, Ph. PERKINS, *Komentar Evandolja i Djela apostolskih...*, str. 411.; W. MACDONALD, *Komentar Novoga zavjeta. Djela – Filipljanima...*, str. 15.-16.

je ta riječ pridjev te odskače od popisa u kojem su ostale riječi imenice. Pretpostavka je da Judeja ovdje uključuje Izrael u najširem smislu što bi objasnilo činjenicu da Sirije nema na popisu.⁸³ Uvjerenje je stručnjaka da je Luka koristio neki stilizirani popis koji se dugo upotrebljavao na onim područjima te je na nekim mjestima ubacio nešto i svoje kao što bi bila *Judeja* ili *Židovi i sljedbenici*. Gledajući popis koji nam Luka donosi vidljivo je da su na popisu samo Židovi, bilo rođenjem ili obraćenjem, te stoga možemo reći da je ovdje naglašeno sabiranje Izraela i prvotno propovijedanje izabranom narodu, nakon kojeg će kasnije uslijediti i poslanje među pogane.⁸⁴

Zaključno možemo reći da ovaj izvještaj koji govori o silasku Duha Svetoga i nas danas potiče da odgovorimo poticajima Duha Svetoga te poput apostola budemo hrabri svjedoci Božje ljubavi svim ljudima.

3. 2. Psalam: Ps 104, 1ab i 24ac. 29bc-30. 31 i 34

Pošalji Duha svojega, Gospodine, i obnovi lice zemlje!

Blagoslivljaj, dušo moja, Gospodina!

Gospodine, Bože moj silno si velik!

Kako su brojna tvoja djela, Gospodine,

puna je zemlja stvorenja tvojih.

Ako dah im oduzmeš, ugibaju,

i opet se u prah vraćaju.

Pošalješ li dah svoj, opet nastaju,

i tako obnavljaš lice zemlje.

Neka dovijeka traje slava Gospodnja:

nek se raduje Gospodin u djelima svojim!

Bilo mu milo pjevanje moje!

Ja ću se radovati u Gospodinu.

⁸³ Usp. A. L. ASH, R. OSTER, *Djela apostolska...*, str. 42.-44.

⁸⁴ Usp. D. J. HARRINGTON, B. V. VIVIANO, R. J. KARRIS, R. J. DILLON, Ph. PERKINS, *Komentar Evanđelja i Djela apostolskih...*, str. 414.; K. KLIESCH, *Djela apostolska...*, str. 37.

Ovaj psalam je himan Božjem djelu stvaranja. Psalmist je pun vjere i ljubavi prema Bogu što je vidljivo u veličanstvenom opisu stvaranja gdje uvijek novim slikama punim života opisuje kozmos i šarolik život u njemu kao da prisustvuje trajnom stvaranju.⁸⁵ Ovdje nije prikazan cijeli psalam stoga ćemo se u analizi osloniti samo na prikazane retke.

U prvoj strofi vidimo da je psalmist ushićen ljepotom prirode, a izvor te ljepote i sklada u prirodi nalazi u Bogu te izričajem *silno si velik* naglašava njegovu veličinu, moć i mudrost koja se očituje u djelu stvaranja.⁸⁶ U mnoštvu, ljepoti i bogatstvu stvorenih bića psalmist otkriva ljubav i mudrost Boga Stvoritelja zbog čega se treba radovati.⁸⁷

U drugoj strofi psalmist ističe Božju stvaralačku moć koja se ponajviše očituje u činjenici da su sva bića ovisna o njemu u svakom trenutku, jer su život i smrt u Božjim rukama.⁸⁸ Izmjena života i smrti na zemlji za psalmista je obnova i pomlađivanje stvorenja, vrhunac Božje mudrosti, jer životni dah, Duh kojeg Bog šalje omogućuje da nastaju živa bića.⁸⁹

U trećoj strofi ističe se radost: Božja radost zbog njegovih stvorenja i radost čovjeka zbog Božjeg djela stvaranja. Psalmist moli da Bogu bude mila njegova pjesma, jer je u Bogu sva njegova radost.⁹⁰

Ovaj psalam je uzet na svetkovinu Duhova kao zaziv i molba Bogu da uvijek iznova Crkvi šalje Duha Svetoga da obnovi lice zemlje i ostvari novo stvaranje, ali i kao poticaj da se uvijek radujemo u Bogu zbog svega što je učinio.

⁸⁵ Usp. C. TOMIĆ, *Psalmi. Kratki uvod i tumač*, Provincijalat franjevac konventualaca, Zagreb, 1986., str. 282.

⁸⁶ Usp. *Isto*, str. 283.

⁸⁷ Usp. *Isto*, str. 286.

⁸⁸ Usp. A. DEISLER, *Psalmi*, KS, Zagreb, 2009., str. 322.

⁸⁹ Usp. C. TOMIĆ, *Psalmi...*, str. 287.

⁹⁰ Usp. *Isto*, str. 287.

3. 3. Drugo čitanje: 1 Kor 12, 3b-7. 12-13

Braćo!

Nitko ne može reći: 'Gospodin Isus' osim u Duhu Svetom. Različiti su dari, a isti Duh; i različite službe, a isti Gospodin; i različita djelovanja, a isti Bog koji čini sve u svima. A svakomu se daje očitovanje Duha na korist.

Doista, kao što je tijelo jedno te ima mnogo udova, a svi udovi tijela iako mnogi, jedno su tijelo – tako i Krist. Ta u jednom Duhu svi smo u jedno tijelo kršteni bilo Židovi, bilo Grci, bilo robovi, bilo slobodni. I svi smo jednim Duhom napojeni.

Govoriti da je Isus Gospodin čovjek može jedino *u Duhu Svetom*. No možemo se zapitati što to zaista znači. Zar ne može i nevjernik izgovoriti te iste riječi? Svima je jasno da svatko može izgovarati te riječi, ali u njihovom punom značenju, sa svom sviješću i potpunim priznavanjem, ne samo usnama nego i životom, to je moguće jedino pod utjecajem Duha Svetoga koji djeluje u dubini čovjekova bića.⁹¹

Nadalje, u Korintu je bilo vjernika koji su bili obdareni karizmama, ali umjesto da očituju djelovanje Duha Svetoga i služe na izgradnju zajednice, dovodili su do nereda, međusobnog nadmetanja, kompleksa manje vrijednosti i bezvrijednosti te zavisti. Stoga Pavao progovara o karizmama kako bi spriječio daljnje sukobe i razdore unutar zajednice te osvijetlio njihovu istinsku ulogu.⁹²

Riječ *dari* (karizme) u svom grčkom izvorniku dolazi iz istog korijena kao i grčka riječ za milost što upućuje na to da su oni besplatni, izobilni, nezasluženi milosni darovi koje Bog daje vjernicima. Važno je shvatiti da ti darovi, iako različiti, imaju istu vrijednost i isti cilj, da ih Duh Sveti dijeli svakome kako hoće te prihvatiti da je njegov izbor uistinu savršen i plodonosan za cijelu zajednicu. Riječima *različite službe* izraženo je da postoje različiti načini služenja i poslanja. Razlike koje među njima postoje nisu važne; važno je da je *isti Gospodin* koji poziva vjernike na određenu službu i osposobljava ih za nju kako bi mogli služiti njemu služeći drugima, svatko prema

⁹¹ Usp. L. MORRIS, *Prva poslanica Korinćanima. Uvod i komentar*, LOGOS d.o.o., Daruvar, 1997., str. 166.

⁹² Usp. C. TOMIĆ, *Počeci Crkve. Pavao - apostol naroda. (Dj, Rim, 1 i 2 Kor, Gal, Ef, Fil, Kol, 1 i 2 Sol, 1 i 2 Tim, Tit, Flm)*, Zagreb, 1995., str. 152.; W. MACDONALD, *Komentar Novoga zavjeta. Djela – Filipljanima...*, str. 222.

svome poslanju. Nadalje, premda su *različita djelovanja*, i dalje je *isti Bog* koji osposobljava svakog ponaosob dajući mu darove i sposobnosti za samo djelovanje. Iz navedenog je vidljivo da su darovi, službe i djelovanja, iako različiti, međusobno povezani, izvor im je trojedini Bog – *isti Duh, isti Gospodin, isti Bog* – koji ih dijeli vjernicima, a cilj im je da zajedno surađuju na korist cijeloj Crkvi.⁹³ To potvrđuje i izraz *svakomu se daje očitovanje Duha na korist*. Iako nije sasvim jasno misli li se pri tom na ono što Duh očituje ili ono što očituje Duha, u oba je slučaja riječ o darovima Duha i njihovoj upotrebi kao nečega što je stavljeno na raspolaganje svima, a ne samo onima koji te darove posjeduju. Pojedini su darovi dani pojedincima da bi bili upotrijebljeni na korist cijeloj Crkvi za duhovno izgrađivanje svih vjernika i u tome trebaju sudjelovati svi, svatko prema svome poslanju koje je od Boga primio.⁹⁴

U drugom dijelu ovog čitanja Pavao upotrebljava sliku tijela kako bi prikazao Crkvu kao zajednicu. Ljudsko je tijelo slika jedinstva u različitosti. Naime, kao što je potrebno mnogo različitih udova da se oblikuje ljudsko tijelo tako i vjernici, premda imaju različite darove i poslanja, tvore jedno tijelo, Crkvu, što potvrđuje izraz *tako i Krist*. Pavao ovim izrazom želi reći da između Krista i Crkve postoji najtješnje jedinstvo, štoviše, *Krist* ovdje ne označava samo Gospodina Isusa, već cijelu Crkvu kojoj je on glava, a vjernici udovi. I kao što ljudsko tijelo, sastavljeno od različitih udova, služi kao sredstvo pomoću kojeg se čovjek priopćava drugima, tako i Tijelo Kristovo, Crkva, sastavljena od vjernika koji su međusobno različiti, služi kao sredstvo pomoću kojeg se Bog priopćava ljudima.⁹⁵ Kako bi ovo bilo moguće potrebno je da vjernici, poput udova u tijelu, međusobno surađujući, pomažući si i nadopunjujući se, djeluju u poslušnosti glavi, Kristu Gospodinu.

Način na koji postajemo udovi Tijela Kristova jest krštenje – *Ta u jednom Duhu svi smo u jedno tijelo kršteni...* To krštenje zbilo se na *Pedesetnicu*, a vjernici svih naraštaja participiraju na tome primajući Duha Svetoga u sakramentu krštenja. Tako su svi vjernici *u jednom Duhu napojeni*, primaju Duha Svetoga koji se nastanjuje u njihovom životu te ih ispunjava darovima i milošću za njihovo vjerničko poslanje.⁹⁶

⁹³ Usp. W. MACDONALD, *Komentar Novoga zavjeta. Djela – Filipljanima...*, str. 222.-224.; L. MORRIS, *Prva poslanica Korinćanima...*, str. 167.-168.

⁹⁴ Usp. L. MORRIS, *Prva poslanica Korinćanima...*, str. 168.

⁹⁵ Usp. W. MACDONALD, *Komentar Novoga zavjeta. Djela – Filipljanima...*, str. 224.; L. MORRIS, *Prva poslanica Korinćanima...*, str. 172.

⁹⁶ Usp. W. MACDONALD, *Komentar Novoga zavjeta. Djela – Filipljanima...*, str. 224.

3. 4. Evanđelje: Iv 20, 19-23

Uvečer onoga istog dana, prvog u tjednu, dok su učenici u strahu od Židova bili zatvorili vrata, dođe Isus, stane u sredinu i reče im: 'Mir vama!' To rekavši, pokaza im svoje ruke i bok. I obradovaše se učenici vidjevši Gospodina. Isus im stoga ponovno reče: 'Mir vama! Kao što mene posla Otac i ja šaljem vas.'

To rekavši, dahne u njih i kaže im: 'Primate Duha Svetoga. Kojima otpustite grijeha, otpuštaju im se; kojima zadržite, zadržani su im.'

Na sam dan uskrsnuća, u nedjelju navečer, Isus se ukazuje svojim učenicima. Neki tumači smatraju da izraz *učenici* podrazumijeva isključivo apostole, drugi pak tvrde da su ondje bili prisutni i drugi učenici, jer apostole Ivan već u 24. retku ovog poglavlja oslovljava izrazom *dvanaestorica*.⁹⁷ Prihvaćamo obje mogućnosti, jer za razumijevanje same poruke ovog teksta nije važno radi li se isključivo o apostolima ili su uz njih bili prisutni i drugi učenici. Mjesto na kojem su bili okupljeni nije konkretno izraženo, ali je naglašeno da su zatvorili vrata, točnije zaključali, zbog straha od Židova. No, osim straha od Židova zatvorenim vratima ovdje se želi naglasiti da se Isus na čudesan način našao među učenicima. Na koji se to način točno zbilo ovdje se ne govori, uostalom i nije važno, važno je shvatiti da uskrsli Gospodin nije bio spriječen zaključanim vratima, kao ni zatvorenim grobom.⁹⁸

Isus, našavši se među učenicima, upućuje uobičajeni hebrejski pozdrav *Mir vama*. No sada taj pozdrav poprima novo značenje, jer je Krist stvorio mir krvlju svoga križa. Mir je, dakle, prvi dar Uskrslog, a *mir vama* postaje kršćanski pozdrav kojim se zaziva mir na sve kojima je upućen, jer oni koji su opravdani vjerom imaju mir s Bogom.⁹⁹ Odmah potom pokaza im *svoje ruke i bok* kako bi se, vidjevši ožiljke od čavala i ranu od koplja, mogli uvjeriti da je to zaista on, a ne neka utvara, duh, što bi na prvu mogli pomisliti. Shvativši da je to isti onaj Gospodin koji je boravio s njima, koji je trpio i bio raspet, a sad je uskrsnuo, učenici se ispuniše radošću. Ovdje vidimo ispunjenje Kristovog obećanja o ponovnoj radosti: *...sad ste u žalosti, no ja ću vas opet*

⁹⁷ Usp. L. MORRIS, *Evanđelje po Ivanu. Uvod i komentar*, LOGOS d.o.o., Daruvar, 1997., str. 673.

⁹⁸ Usp. I. DUGANDŽIĆ, *Evanđelje ljubljenog učenika. Uvodna pitanja i komentar Ivanova evanđelja*, KS, Zagreb, 2012., str. 352.

⁹⁹ Usp. W. MACDONALD, *Komentar Novoga zavjeta. Matej – Ivan*, Euro Liber, Zagreb, 1997., str. 402.

vidjeti; i srce će vam se radovati i radosti vaše nitko vam oteti neće (Iv, 16, 22). Ispunio je svoje obećanje, ustao je od mrtvih i postao vjernicima izvor radosti.¹⁰⁰

Sad Isus ponavlja pozdrav *Mir vama* kojim daje novi poticaj radosti učenika, ali i priprema novu scenu u kojoj dominira njihovo poslanje primanjem Duha. Mir koji im je darovao ne smiju zadržati samo za sebe, nego ga moraju dijeliti s drugima. Poslanje učenika proizlazi iz Isusovog poslanja od Oca. Isus je ispunio svoje poslanje koje je od Oca primio i sada može poslati učenike da nastave to poslanje. Kao što je Isus predstavljao Oca koji ga je poslao, tako učenici od sada trebaju predstavljati Isusa kao uskrslog i raspetog te nastaviti njegovo djelo spasenja.¹⁰¹

Kako bi ispunili svoje poslanje na pravi način Isus im daje Duha Svetog koji će ih jačati i voditi. To je učinio dahnuvši u njih što podsjeća na Post 2, 7 gdje je opisano kako Bog oživljava čovjeka svojim životvornim dahom. Iz navedenog je vidljivo da je potrebno da učenici budu nanovo rođeni po Duhu Svetom koji će se nastaniti u njima.¹⁰² Poteškoća koja se rađa u razumijevanju ovog teksta je u tome što je Duh Sveti darovan na *Pedesetnicu*. Kako je onda moguće da ovdje Isus daje Duha Svetoga? Postoji nekoliko pristupa koji ovo pokušavaju objasniti. Jedni smatraju da je ovdje Isus obećao ono što će se dogoditi na dan *Pedesetnice*. Drugi smatraju da učenici ovdje nisu primili Duha Svetog u punini, nego samo dio poslanja, predokus onoga što će se dogoditi na *Pedesetnicu*. Treći tvrde da je Duh Sveti već ovdje posve izliven na učenike. Važno je primijetiti da su okolnosti u kojima su ta dva dara bila darovana posve različite. Na dan *Pedesetnice* odmah je uslijedilo djelovanje, propovijedanje, dok se ovdje ništa ne prikazuje kao posljedica primanja ovog dara. Nadalje, iz Iv 7, 39 vidljivo je da Duh Sveti ne može doći u svoj punini dok se Isus ne proslavi, dok se ne vrati k Ocu, a to se dogodilo na *Uzašašće* te se time potvrđuje dar Duha Svetoga na *Pedesetnicu*. Stoga bi se ovaj problem moglo protumačiti u skladu s 1 Kor 12, 4 gdje je rečeno: *Različiti su dari, a isti Duh*. Duh se neprekidno očituje na različite načine te bi u ovom slučaju govor bio o dva različita dara. Važno je uočiti da se u oba slučaja naglašava prisutnost Duha Svetoga koji omogućava da učenici vrše svoje poslanje, jer sami od sebe to ne mogu činiti.¹⁰³ Odlučimo li se prikloniti jednom od tumačenja, najvjerojatnije se radi o

¹⁰⁰ Usp. L. MORRIS, *Evandjelje po Ivanu...*, str. 674.

¹⁰¹ Usp. I. DUGANŽIĆ, *Evandjelje ljubljenog učenika...*, str. 352.-353.; F. PORSCH, *Ivanovo evandjelje*, KS, Zagreb, 2002., str. 177.-178.

¹⁰² Usp. F. PORSCH, *Ivanovo evandjelje...*, str. 178.

¹⁰³ Usp. L. MORRIS, *Evandjelje po Ivanu...*, str. 675.-676.; W. MACDONALD, *Komentar Novoga zavjeta. Matej – Ivan...*, str. 403.

tome da ovdje Isus svojim učenicima daje udjela u Duhu kojega on posjeduje od početka, ali ga učenicima može u potpunosti dati tek kad bude proslavljen.¹⁰⁴

Uz ovo posredovanje Duha Svetog Isus povezuje vlast opraštanja i zadržavanja grijeha. Pozadinu za ovo možemo uočiti već u Starom zavjetu, gdje prorok Ezekiel uz obećanje Duha povezuje očišćenje *od svih nečistoća i od svih kumira vaših* (Ez 36, 25-27), a u Ps 51, 3-14 se uz priznanje grijeha donosi molitva za očišćenje i za dar Duha. U teološkom smislu ovaj dar Duha i vlast opraštanja grijeha zatvaraju luk koji se proteže još od svjedočenja Ivana Krstitelja za Isusa kao *Jaganjca Božjega koji odnosi grijeh svijeta* (Iv 1, 29), što se ostvaruje u njegovoj smrti na križu. Na tom je mjestu vidljivo da se radi o grijehu u jednini koji se sastoji u neprihvatanju Isusa kao Očeva objavitelja.¹⁰⁵ Ovdje se radi o grijesima u množini te se možemo zapitati koje je značenje ovih riječi, kome je zapravo dana ta vlast i što je ta vlast uistinu?

Kako smo već utvrdili, riječ *učenici* u ovom odlomku odnosi se gotovo sigurno na širu skupinu Isusovih učenika, a ne samo na apostole, stoga bi pogriješno bilo reći da su apostoli ti koji su dobili ovu vlast, a preko njih onda i njihovi nasljednici. S druge strane, neki tvrde da je ta vlast dana svakom Kristovom učeniku, tj. svakom vjerniku, što se također ne čini baš točnim. Ovdje je najvjerojatnije riječ o Crkvi kao cjelini koja je dobila tu vlast, a *učenici* koji se spominju su njeni predstavnici.¹⁰⁶ Vlast opraštanja i zadržavanja grijeha koja je ovdje darovana također je tumačena na više načina. Jedni smatraju da su učenici dobili moć da opraštaju i zadržavaju grijeh, što je sasvim pogriješno i suprotno biblijskom nauku da jedino Bog može opraštati grijeh. Drugi tvrde da je ova vlast povezana s propovijedanjem u kojem se objavljuju uvjeti koji se trebaju prihvatiti kako bi se grijesi oprostili, no ni to nije sasvim točno. Mi prihvaćamo stajalište da je Crkva dobila vlast da proglasi grijeh oprostima ili zadržanima, a Duh Sveti je taj koji ju ispunjava kako bi mogla proglasiti ono što je Bog odlučio. To možemo slikovito prikazati na slijedeći način: učenici propovijedaju evanđelje, neki se ljudi pokaju za svoje grijeh i prihvate vjeru te im učenici mogu reći da su im grijesi oprosteni, dok onima koji odbijaju pokajati se i vjerovati mogu reći da su im grijesi zadržani.¹⁰⁷ Iz ovoga je jasno vidljivo da se ova vlast, koja dolazi od ispunjenosti

¹⁰⁴ Usp. I. DUGANDŽIĆ, *Evanđelje ljubljenog učenika...*, str. 353.

¹⁰⁵ Usp. *Isto*, str. 354.

¹⁰⁶ Usp. L. MORRIS, *Evanđelje po Ivanu...*, str. 676.; D. J. HARRINGTON, B. V. VIVIANO, R. J. KARRIS, R. J. DILLON, Ph. PERKINS, *Komentar Evanđelja i Djela apostolskih...*, str. 634.

¹⁰⁷ Usp. W. MACDONALD, *Komentar Novoga zavjeta. Matej – Ivan...*, str. 403.; L. MORRIS, *Evanđelje po Ivanu...*, str. 676.-677.

Duhom Svetim, odnosi na one koji povjeruju evanđelju i pristupe zajednici, a ne na postupak prema kršćanima koji su sagriješili.¹⁰⁸ Tek je kasnije na temelju ovih riječi Crkva ispunjena Duhom Svetim razvijala i oblikovala sakrament pomirenja kakav danas poznajemo, no važno je naglasiti da se sve odvija po istom principu, samo je sada riječ o osobnim grijesima pojedinaca.

¹⁰⁸ Usp. D. J. HARRINGTON, B. V. VIVIANO, R. J. KARRIS, R. J. DILLON, Ph. PERKINS, *Komentar Evanđelja i Djela apostolskih...*, str. 634.-635.

Zaključak

U ovom smo radu pobliže prikazali svetkovinu Duhova koja slavi jedan od ključnih događaja naše vjere. U prvom smo dijelu prikazali najprije biblijsku podlogu, tj. događaj na kojem se temelji ova svetkovina te analogiju sa Židovstvom i Starim zavjetom. Zatim smo prikazali povijesni pregled: kako se slavilo u početcima Crkve u kontekstu vazmenog vremena, kako je s vremenom došlo do postepenog osamostaljivanja i isticanja kao zasebnog blagdana te time narušavanja jedinstva i trajanja vazmenog vremena, te kako je liturgijskom reformom Drugog vatikanskog sabora na neki način vraćeno to jedinstvo te oblikovano današnje slavlje Duhova. Zatim smo prikazali kako je silaskom Duha Svetoga omogućeno zajedništvo s Kristom, kako je tada došlo do ispunjenja svih Božjih obećanja. Također smo prikazali kako je tada počelo javno djelovanje Crkve koju Duh Sveti vodi u njezinom poslanju, a ukratko smo prikazali i samo liturgijsko slavlje koje je danas na snazi te neke običaje koji su se tijekom vremena razvili u narodu.

U drugom dijelu prikazali smo misne molitve, nešto općenito o njima kao takvima te tumačenje samih misnih molitava danje mise u svijetlu nauka katoličke Crkve. U svima je naglasak na Duhu Svetom koji ispunjava i vodi Crkvu. Prisjećamo se što se dogodilo kad je Duh Sveti sišao nad učenike, hvalimo i slavimo Boga zbog toga te ga molimo da i danas, tj. uvijek iznova daruje Duha Svetoga svim vjernicima kako bi on vodio Crkvu u povjerenom joj poslanju.

U trećem dijelu prikazali smo misna čitanja danje mise te njihovo tumačenje u duhu katoličkog nauka. U prvom čitanju vidimo da je Duh Sveti sišao nad učenike i omogućio njezino djelovanje. Iz psalma vidimo da Duh Sveti omogućava uvijek novo rađanje djece Božje. Drugo nam čitanje govori da smo u Duhu Svetom kršteni i tako postali članovi Crkve, udovi Tijela Kristovog koje on ispunjava te obasipa različitim darovima i službama kako bi zajedno izvršili poslanje koje nam je dano. U evanđelju je naglasak na tome da je Isus poslao učenike u svijet da nastave njegovo poslanje te im za pomoć dao Duha Svetoga koji će ih u tome voditi i uvijek iznova progovarati u njihovom srcu kako bi znali obznaniti Božje naume svijetu.

Zaključno možemo reći da smo kroz prikaz ove svetkovine uvidjeli važnost Duha Svetoga u životu Crkve te sigurnost i ozbiljnost Božjih obećanja koja nikad ne ostaju neispunjena, već se obilno ispunjavaju u životu svakog vjernika koji povjeruje

Bogu, prihvati ga te uz pomoć Duha Svetoga svojim životom ispunjava svoje poslanje i naviještanje Božje riječi svim ljudima.

Literatura

Izvori:

EGERIJA, *Putopis*, Služba Božja, Makarska, 1999.

FEROTIND. M. (prir.), *Le Liber Mosarabicus Sacramentorum et les manuscrits Mozarabes. Monumenta Ecclesiae Liturgicae* 10, Paris, 1912. (= LMS)

Misal za sve dane u godini, prir. J. Radić, Makarska, 1967.

Missale Romanum ex decreto sacrosancti Concilii Tridentini restitutum, summorum pontificium cura recognitum, editio prima iuxta typicam. Romae - Turonibus - Parisiis, 1962.

Missale Romanum ex decreto sacrosancti ecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum Ioannis Pauli PP. II cura recognitum, Typis Vaticanis, 2002.

MOHLBERG, L. C. (prir.), *Liber sacramentorum Romanae Aeclesiae ordinis anni circuli (Sacramentarium Gelasianum)*, Casa editrice Herder - Roma, 1981. (= GeV)

MOHLBERG, L. C. (prir.), *Sacramentarium Veronense*, Herder editrice e libreria - Roma, 1978. (= Ve)

PAREDI, A. (ed.), *Sacramentarium Bergomense. Manoscritto del secolo IX dela biblioteca di S. Alessandro in Colonna in Bergamo*, in: *Monumenta Bergomensia* 6, Bergamo, 1962. (= Ber)

Rimski misal prerađen prema odluci Svetog ekumenskog sabora Drugoga vatikanskog objavljen vlašću pape Pavla VI. preuređen brigom pape Ivana Pavla II. Opća uredba, Iz trećeg tipskog izdanja, KS, Zagreb, 2004. (= OURM)

Rimski misal, obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora Drugog vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI, KS, Zagreb, 2014.

Knjige i rječnici:

ADAM, A., *Slaviti crkvenu godinu. Povijest i značenje nakon liturgijske obnove*, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo, 2003.

ADAM, A., *Uvod u katoličku liturgiju*, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zadar, 1993.

ASH, A. L. – OSTER, R., *Djela apostolska. Uvod i komentar*, LOGOS d.o.o., Daruvar, 1997.

BIERITZ, K. H., *Crkvena godina. Svetkovine, blagdani i spomendani u povijesti i danas*, KS, Zagreb, 2010.

DEISLER, A., *Psalmi*, KS, Zagreb, 2009.

DUGANDŽIĆ, I., *Evandjelje ljubljenog učenika. Uvodna pitanja i komentar Ivanova evandjelja*, KS, Zagreb, 2012.

Enciklopedijski teološki rječnik, prir. A. Starić, KS, Zagreb, 2009.

HARRINGTON, D. J., VIVIANO, B. V., KARRIS, R. J., DILLON, R. J., PERKINS, Ph., *Komentar Evandjelja i Djela apostolskih*, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo, 1997.

JOHNSON, C., *The Sources of the Roman Missal. Proprium de tempore. Proprium de sanctis*, (Notitiae 32), Roma, 1996.

KEATING, T., *Kristovo otajstvo. Liturgija kao duhovno iskustvo*, Teovizija, Zagreb, 2003.

KIRIGIN, M., *Po Kristu - Amen*, Tkon – Čokovac, 1993.

KLIESCH, K., *Djela apostolska*, KS, Zagreb, 1993.

MACDONALD, W., *Komentar Novoga zavjeta. Djela – Filipljanima*, Euro Liber, Zagreb, 1999.

MACDONALD, W., *Komentar Novoga zavjeta. Matej – Ivan*, Euro Liber, Zagreb, 1997.

MORRIS, L., *Evandjelje po Ivanu. Uvod i komentar*, LOGOS d.o.o., Daruvar, 1997.

MORRIS, L., *Prva poslanica Korinćanima. Uvod i komentar*, LOGOS d.o.o., Daruvar, 1997.

PAŽIN, Z., *Liturgijska sakramentologija. Nacrt predavanja*, Đakovo, 2018.

PORSCH, F., *Ivanovo evandjelje*, KS, Zagreb, 2002.

RAHNER, K., VORGRIMLER, H., *Teološki rječnik*, Forum bogoslova Đakovo, Đakovo, 1992.

Rječnik biblijske teologije, prir. X. Leon-Dufour, KS, Zagreb, 1993.

TOMIĆ, C., *Počeci Crkve. Pavao - apostol naroda. (Dj, Rim, 1 i 2 Kor, Gal, Ef, Fil, Kol, 1 i 2 Sol, 1 i 2 Tim, Tit, Flm)*, Zagreb, 1995.

TOMIĆ, C., *Psalmi. Kratki uvod i tumač*, Provincijalat franjevac konventualaca, Zagreb, 1986.

ZAGORAC, V., *Krist posvetitelj vremena*, KS, Zagreb, 1996.

Internetski izvori:

Godišnji proljetni ophod Kraljice ili Ljelje iz Gorjana, <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5231> (7.1.2019.)

MUŠKIĆ, M., *Ljelje oživile tradiciju i legende svojih Gorjana*, 2018., <http://www.glas-slavonije.hr/364265/4/Ljelje-ozivile-tradiciju-i-legende-svojih-Gorjana> (7.1.2019.)

Ophod gorjanskih ljelja, <https://macevni-plesovi.org/obicaji/ophod-gorjanskih-ljelja/> (7.1.2019.)